

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 07431

DER KARSHNBOYM

A. Weitz

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

מ
יניאטור -
ב
יבליאטעק

1

מינאטונ-ביבליאטען

אברהם ווייץ

דער קארשנבוים

נאוועלן

1961

פאריז

תשכ"א

אלון יידישער קולטור-קאנגרעס אין פראנקרייך

**Abram WAIC :« Der Karchen-
boïm » («Le Cerisier») Nouvelles.**

אברהם ווייץ — דער קארשנבוים —
נאָוועלן — דערשינען אין דער „מיניא-
טור-ביבליאָטעק“ פון קולטור-קאָנגרעס
אין פראַנקרײך — גר. 1 פאַרזיג. 1961

« COULTOURE CONGRESS »
36, rue Amelot — PARIS (11^e)

פון די ארויסגעבער

יר קומען מיט דעם נומער 1 פון דער „מיניאטור-ביבליאָטעק“
— זעס נאָוועלן פון אברהם ווייץ.

דאָס איז דער אָנהויב פון אַ סעריע, וואָס וועט ברענגען די שאַפונגען
פון די יידישע שרייבער, תושבים פון פראַנקרייך.

דאָס צווייטע ביכל — אַ גרעסערע דערציילונג פון מנוחה ראָם —
ווערט שוין געזעצט און וועט דערשיינען אין דער נאָענטסטער צייט.

מיר מאַכן זיך קלאַר, וועלכע פאַראַנטוואָרטלעכקייט מיר נעמען אויף
זיך מיט דער אָרגאַניזירונג פון דער „מיניאטור-ביבליאָטעק“. דאָס ווערט
געטון מיט דעם פולן באַווסטזיין און אחריות פאַר דער זאַך.

אין אונדער ישוב לעבט אַ בכבודיקע שרייבער-גרופע, וועלכע איז שע-
פעריש אַפּטיוו. זי קומט אָבער ווייניק צום אויסדרוק, צוליב די שווע-
ריקייטן אַרויסצוגעבן אַ בוך.

די פראָדוקציע פון יידישע ביכער אין דער וועלט גייט לרוב אויפן חשבון פון שרייבער גופא. אזוי אויך איז מיט דער פאַרשפרייטונג אין רעזולטאַט דערפון איז געשאפן געוואָרן אַ סיטואַציע, וואָס מאַכט שווער דעם שעפּערישן מעגמש, וועלכער האָט נישט קיין מאַטעריעלע מעגלעכ-קייטן, אָדער איז נישט דיספּאָנירט צו זיין אַ „פאַרשפרייטער“ — אַז זיי-נע שאַפונגען זאָלן קענען אַריינגענומען ווערן אין די מאָוולען פון אַ בוך.

מיט דער „מיניאַטור-ביבליאָטעק“ ווילן מיר געבן די סאַטיספאַקציע אונדזער שעפּערישן קרייז אין פראַנקרייך, זיך אָפּטער צו קענען פּרעזענטירן פאַרן יידישן לייענער.

מיט דער „מיניאַטור-ביבליאָטעק“ ווילן מיר סטימולירן אונדזערע שריי-בער צו נייע שאַפונגען, וועלכע זאָלן אויך אָפּשפּיגלען אונדזער ישוב.

באַשיידן זענען דערווייל די פלענער. פאַרן יאָר 1961 דאַרפן דערשיינען זעקס ביכלעך. יעדעס, מינימום — 64 זייטן, מאַקסימום — 80 זייטן אַ חוץ דער הילע.

מיר האָפּן, אַז די גרויסע מאַסע יידן פון אונדזער ישוב, ווי פון אַנדערע ישובים, וועלכע זענען נאָך טיף פאַרבונדן מיט דער יידישער קולטור, וועלן אויף אַלע אופנים צוהעלפּן, אַז די איניציאַטיוו זאָל האָבן דעם גרעסטן דערפאַלג.

יחידים, ווי די אָרגאַניזירטע געזעלשאַפּטלעכקייט, וועלן זיכער שאַפן אַרום דער „מיניאַטור-ביבליאָטעק“ די געהעריקע באַדינגונגען און אַט-מאַספּערע — דורך אַבאָגירן זיך און שאַפן אַבאָגענטן פאַר דער אויס-נאַבע. נאָר אויף אַזאָ אופן וועט פאַרזיכערט ווערן איר נאָרמאַלע עקזיס-טענץ און אַנטוויקלונג.

פאַריז, 1961

אברהם וייץ

נאוועל

אברהם סלוצקאווסקי
צ'נדט א יארויט-ליכט
סאר זיין זרוי העלא
און זינגעל גאטאן
דעראנדעס דורך די גאס
אין מינסקער גאטא - 1941

א ווארט וועגן מחבר

אברהם ווייץ איז דער מחבר פון דריי פראָזע-ביכער : „אותיות אין בלום“, „א גייער טאָג גיט אויף“ און „דער באַ-האַלטענער יוד“.

איינער פונעם יינגערן דור שרייבער, וועמענס דערצייגונגען שפּיגלען לרוב אָפּ די פיידתקופה פון לעצטן חורבן.

דער ביטערער גורל, וואָס האָט אים און זיינע נאָענטסטע געהאַלטן אין קלעם, פון וועלכן אַ מייל נאָר זענען אַרויס צוריק צו אַ ניי לעבן — האָט אין אים איבערגעלאָזט טיפע ווונדן.

אינעם צוריקנאָנג צו יענע געשעענישן פון נעכטן, זוכט דער שרייבער דעם באַשייד פאַר די פאַרוויקלטע סיטואַציעס און קומט צו גייע אויסמעסטונגען פון דער טראַגיק.

די זעקס נאָוועלן אונטערן נאָמען „דער קאַרשנבוים“, כאַטש געשריבן אין איין יאָר, זענען מעמאַטיש נישט געבונדן צווישן זיך. זיי שילדערן פאַרשידענע געשטאַלטן פון פאַרשידענע סבי-בות, און אַפילו פאַרשידענע צייטן. זיי וואַקסן אָבער יאָ אַרויס פון איין און דער זעלבער פּסיכישער וועלט, וואָס איז אָנגעלאָדן מיט דראַמאַטישן קאָנפּליקט.

אַריינגעוואַקסן אין פאַריזער ישוב, אינעם לאַנד, וואָס האָט אים גייסטיק משפיע-געווען, שילדערט ער אויך דעם דאָאיקן פּיזאַזש, די שכנים, מיט וועלכע ער לעבט נאָענט און באַזונג-דערס די היימישע סביבה מיט אירע פּראָבלעמען.

אין „קאַרשנבוים“, וואָס נעמט אַריין פיר נאָוועלן פון דער הינער ווירקלעכקייט, קומט עס אויף אַ בלומן אופן צום אויס-דרוק.

מ. זי.

דער קארשנבוים

ין א זוניקן פרימאָרנן האָב איך אַ פאַרבענקטער, באַהערשט פון אינערלעכע ספקות, זיך אַוועקגעלאָזט צום מאָנפאַרנאַס-וואַקואַל און אַריינגעפאַרן אינעם שמעטל בעלווי, אין דער ריכטונג פון ווערסאַיל.

נאָך אַ יאָרן-לאַנגער הפסקה האָב איך ווידער דערבליקט דאָס שמי-לינקע, פיטאַרעסקע שמעטל, וואָס איז אַ מאָל געווען באַצירט מיט דאָ קאַקאָ-שלעסער פון 18-טן יאָרהונדערט לויטן געשמאַק פון מאַדאַם דע פאַמפאַדור.

אָבער די שפּיציק-טורעמדיקע שלעסער מיט קארניזן און וויטראַזשן זענען שוין מכמה שנים הרוב געוואָרן. דאָס שמעטל איז שוין לאַנג צור ריקגענאַנגען צום פרימיטיוון צושטאַנד. אַחוץ די צענטראַלע געביידעס זענען די הייזקעס כמעט פאַרשלאַנגען אינעם שאַטן פון אַלמע, ברייט-צעצוווייגטע דעמבעס, מאַפּאַלן און לינדנביימער, ווי אַן אונטערנעהאַקטער וואַלד וואָלט אַרויפגעפאַלן אויף די פאַרשידנפאַרביקע ציגל- און שינדל-דעכער.

די איינציקע געביידע, וואָס טיילט זיך דאָ אויס פון דער אַרומיקער פרימיטיווער אַרטשאַפּט, איז דער מאַדערנער לאַבאָראַטאָריע-בנין מיט פּילצאָליקע ווענעציאַנישע פענצטער און ברייטע פאַלאַצמעסיקע שטינן.

דער אלטימשקער פראנצויז, וואָס איז מיר אַקענגעקומען ביים אַרויס-
גאַנג פֿון וואַקזאַל, האָט זיך אָפּגעשטעלט און מיר אָנגעקוקט מיט חירושה;
גלייך ווי ער וואָלט מיר געפרעגט :

— וואָס מאַכט איר דאָ אין אַזאַ אומהיימלעך פּראָוויגן-שמעמל ?

ער האָט בלויז דערזען מיין פנים, מיין העלן יום-טוב-אנצוג, מיין
טונקעלע מעקע אונטערן אָרעם, אָבער נישט די פאַרבאָרגענע נשמה-פּעדעם,
וואָס פאַרבירן מיר מיט דעם דאָזיקן לאַנד-שמה. וואָרעם דעם אלטימשקן
תושב האָט דאָך נישט געקענט איינפאַלן, אַז איר בין דאָ לחלוטין נישט
געקומען באַווונדערן די נעגט, נאָר באַזוכן אַ ווילע, אין וועלכער ס'האַט
יאָרן-לאַנג געוויגט און געשאַפן אַן אלטער יידישער פּראָזע-מייסטער.

אויסצוגעפינען די דאָזיקע ווילע איז מיר נישט אַזוי לייכט אָנגעקו-
מען. איר האָב זיך אַ לענגערע וויילע אַרומגעבלאָנקעט אין די שמאַלינקע,
שלעכט-ברוקירטע געסלעך, וואָס דערמאָנען דאָס פאַרשטעמל מעדאָן, וווּ
עס געפינט זיך דאָס הויז פון עמיל זאָלאָ.

ביים צוקומען צו דער ווילע האָב איר אַ צימער געמאָן, ווי כ'וואָלט
ווידער דערזען אַן אלטע, אויפגעפרישמע משפּחה-מצבה

דאָס טויער איז ווי תמיד געווען געשלאָסן. איבער טייל פענצער זע-
נען די שטאָרן געווען אַראָפּגעלאָזט. אַנדערע — פאַרצויגן מיט קאָלירטע
פאַרהאַנגען, וואָס האָבן פון אַ לייכטן ווינקל זיך כוואַלענדיק געקאַרט
און געפּעכערט ביי די ברעגעס. די ביימער אין גאָרמן זענען געשטאַנען
צעבלימע. דאָ און דאָרט האָט אַ צווייגל זיך גאַנץ-זאַכטע געהוירעט, און
געצייילטע בלעמער האָבן געצימערט ווי צוקענדיקע אויערן ביי אַ הויז-
חיה.

אַרום דעם פאַרשלאָסענעם טויער האָט זיך אַרומגעבלאָנקעט אַ גרוי-
סער קורלעוואַטער הונט, וואָס האָט ביי מיר אַרויסגערופן אַן אימה. ער
האַט געשפּאַנט האַמעטנע, שווער. זיין אַרויסגעשטעקטע רויטע צונג איז
געווען באַלאַגערט פון אַ מחנה שוואַרצע זשומענדיקע פליגן. ער האָט
מיר אָנגעקוקט מיט שאַרף גרינע אויגן און זיך מיט הכנעה אויסגעצויגן
פאַר מיינע גרויסשמאַמישע געלע שיד.

איר האָב זיך אַראָפּגעלאָזט אויפן הויכגעוויקסיקן גראָן און מיט אַ

טיפער בענקשאפט צו פארנאָנגענע יונגע יאָרן, האָב איר אַרײַנגעקוקט אין די אָפּענע ווילע-פּענצטער.

ס'דערמאָנט זיך עפּעס... דאָס האַרץ נעמט האַסטיק און האַסטיקער שלאָגן... אַרום מיר איז טויבשטום... אָבער צו מײַנע אויערן דערטראָגן זיך וויימע התלהבותדיקע שטימעס... טײל פון די דאָזיקע קולות זענען שוין איצט אויף אייביק אַנטשוויגן... אייניקע האָבן זיך אויסגעלאָשן אין אַש... אַנדערע האָבן אָפּגעטאָן זייער אַרבעט און זענען אַוועקגענאָנגען. אָבער דעמאָלט, בעת מיר האָבן יעדן שבת-נאַכמיטאָג באַזוכט דעם מײס-טערס ווילע, האָבן מיר געבילדעט אַ פּרײלעכע, האַפּענונגספּולע כאַ-לאַסטער.

באַנאָד מיט דער גרופּע יונגע שרײַבער איז דאָ יעדן שבת-נאַכמיטאָג אַהערנגעקומען דער אַלטער היסטאָריקער מיט זײן מילכווײסן קאַפּ האַר אויף שוואַרצע בגדים. ער האָט געפירט געאַרעמט אַ יונגע בליענדיקע אַקטריסע, וואָס האָט אָפּגעלייקנט זײן זקנה. אַ מיטליאַריקער מאַלער, וואָס האָט דעם אַלטן מײסטער גוט געקענט פון די וואַרשעווער יאָרן, האָט זיך דאָ באַווײזן מיט זײן מאַדעלקע — אַ פּראַנצויזישע „לאַרעליי“. מיט לאַנגע גאָלדענע האַר, צעכוואַליעט אויף אַ בלוין פּאַנטאַזיר-קלייד.

מיר פלעגן זיך דאָ אויסזעצן אויפן הויף ווי תלמידים און חסידים אַרום דעם רבינס טיש, פירן וויכוחים וועגן טעאַטער, ליטעראַטור, פּלאַס-טישער קונסט, טײלמאַל פּאַרציען פּאַלקסטימלעכע ניגונים.

דעם מײסטערס פּרוי, אַן אַריסטאָקראַטישע באַיאָרמע דאַמע, האָט אַליין צוגעטראָגן דעם כיבוד און זיך אַוועקגעזעצט מיט אונדז פּאַרברענ-גען. זי האָט אונדז געפלעגט איבערבּעטן, אַז מ'זאָל זיך פּאַרהאַלטן אַ קאַפיטשקע שטילער, איר מאַן זיצט ביים שרײַבטיש.

אין דער רגע האָבן אַלע גענומען בליקן צום פּאַרמאַכטן לאָדן, דורך וועלכן ס'האַט אַרויסגעשפּאַרט אַן אָפּשײן פון חלב-ליבט. מיר זענען גלייד באַהערשט געוואָרן פון אַ גאַנץ אַנדערער שטימונג. הגם מיר האָבן דעם אַלטן מײסטער נישט געזען, האָבן מיר אים פונדעסטוועגן דערפילט. ס'האַט זיך אונדז געדוכטן, אַז מ'הערט אַ גערויש פון פליגל, וואָס שוועבן אַרום איבער די בלוטיקע אַרענעס פון דער יידישער געשיכטע און נעמען אויף די געלייטערטע נשמות פון קידוש-השם-יידן, וועמענס נופים זענען

אָקאַרשט פאַרברענט געוואָרן אויף שייטערהויפּנס מיט „אחד“ אויף
אַמעס-אויסהויכנדיקע ליפּן...

ס'האַט אַ מאָל געמראָפּן, אַז דער מייסטער זאָל צו אונדז אַרויסקו-
מען. ער איז געגאַנגען אָנגעלענט אויף אַ שטעקן, איינגעהילט אין אַ גע-
בלימטן שלאָפּראָק. אונטער זיינע מידע אויגן האָבן זיך געבילדעט צוויי
גרויסע טונקעלע רעדער. אויסגעזען האָט ער ווי אַ וואַנדערער, וואָס איז
קפיצת־הררכריק געקומען אַהער אַזש פון אַלטן בבל.

בעת דער מייסטער האָט זיך צוגעזעצט צום טיש, האָט זיך באַקומען,
אַז דערווייַל דערזעט ער קיינעם נישט. ער איז נאָך, אין די ערשטע רגע'ס
פון „איבעררייס“, באַהאַפּטן מיט די אָנגעשריבענע בלעטער, וואָס זענען
נאָך וואַרעם פון זיין קאָכעדיקן אַמעס. נאָך אַ שווערן אָפּזיפּן האָט ער
אַ מאָל אַ זאָג געטאָן :

— איר לייג איז מיינע ווערק אַרײַן אַזוי פיל רחמים און מענטשן-
ליבע, אַז ס'בלייבט מיר כמעט גאַרנישט פאַר מיין פּריוואַט־לעבן. דע-
ריבער האַלטן מיר געוויסע שרייבער פאַר אַ רשע. אויב כ'קום אַ מאָל
נישט אַרויס צום טיש, איז דאָס חלילה נישט פאַר נאווה. מיין לעבן
מאָגט זיך אַ סך צייט איר דאַרף נאָך אַ מאָל איבעראַטעמען דאָס לעבן
פון ווייטע דורות.

דעם מייסטערס פרוי האָט גראָד צוגעמראָגן צום פּרוכטן-טעלער,
פּרישע, נאָך וואָס אָפּגעריסענע קאַרשן און זיך געבעטן :

— פאַרוכט, ס'איז פון אונדזער בוים !

ערשט איצט, זיצנדיק אַזוי אַ פאַרמראַכטער אויפן גראָז, האָבן איר
אויפּסגיי דערבליקט דעם אַלטן קאַרשנבוים, וואָס האָט מיט אַ צווייגל
אַריבערגעשפּאַרט איבערן פּלויטל, פּונקט ווי עס וואָלט מיר עמעץ אויס-
געשטרעקט אַ האַנט.

אינעם קאַרשנבוים געשאָרד האָבן איר דערהערט מיין אייגענע פּראַ-
גע צו זיך :

— צו וועמען ביסמו דאָ איינגעפּלעך אַרויסגעקומען ? דער אַלטער
מייסטער איז דאָך טויט...

— כ'ווייס מאַקע נישט, צו וועמען איך בין דאָ אַרױסגעקומען... אָג-
ציגן אַ יאַרצײט-ליכט? אפשר נאָר געטריבן פֿון אַ בענקשאַפט צו יענע
מעג, ווען מ'האַט אַזױ הייליק געגלױבט אין אײגענעם גורל... אַלע חלֹ-
מות זענען אױסגערונען. איצט שטײ איך אונטער אַ באַרג אַנטױשונגען...
מ'ווערט אַלס און מיר...

„דער קאַרשנבוים איז דאָך אױך שױן אַלס — האָט אַ קול אין
מיר גענומען רעדן. — פֿוגרעסטױענן מיט װאָס פֿאַר אַ קראַפט צערוישט
ער זיך, בלױט, פירט אױס זײן שלײחות, גיט פֿרוכטן. מײן יאױש איז דאָס
זעלבע, אײגנלעך, װאָס די װערעם פֿאַרן בוים, זײ פֿרעסן אים און ער
בלױט. און אַזױ גיט װי פֿון אַ קאַרשנבוים קען דאָך נישט װערן קײן באַרנע-
בוים, אַזױ קענסטו דאָך נישט װערן עפעס אַנדערש...“

דער אַלמער בוים האָט זיך אַ טרײסל געמאַן. צו מײנע פֿיס איז גע-
פֿאַלן אַ שטענגל שװאַרצע, פֿינקלדיקע קאַרשן...

פֿאַרײן מאי 1960.

אין א פאסאזש

יום רעכטן פליגל פון מיין פענצטער איז אין א שמאָלינקן שלעכט-ברוקירטן פאָסאָזש געשמאַנען אָן אַלט הויז, וואָס איז געווען אונ-טערנעשפּאַרט מיט דיקע בעלקעס.

צום אַלטן הויז איז געוועזן צוגעטוליעט אַ קליין האַטעלכל, וועמענס טינקטור איז שוין מכמה-יאָרן געווען אָפּגעקראַכן.

פונעם הויז זענען געפאלן שטיקער. דעם שינדלדאָך האָט דער ווינט איינציקווייז אַראָפּגעריסן, און טייל שויבן זיינען דאָ געווען אויסגעהאַקט. אין אַנדערע — זענען די לעכער געווען פאַרשטאַפּט מיט אַלטע צע-דריוולטע זעק.

ביי דער טיר פון האַטעלכל האָט געהאַנגען אַן אַלטמאָדישע לאַממע-גע אין אַ שוואַרצער דראָמענער שאַטקע.

אין דעם פאָסאָזש האָט זיך צוגוּפּגעזאַמלט אַ כּנופּיה פון דער פּראַנצויזישער אָרעמקייט.

זומער און ווינטער זענען די פענצטער געווען באַהאַנגען מיט האַלכ-לעד-געוואַשענע וועש — קינדער-זאַכן, געלאַמעטע פּרויען און מענער.

העמדר, פון וועלכע עס האָבן אַראָפּגעקאָפּיעט שווערע מאַפּאָנס וואָסער
אויף די אַרומגעקעסטלטע, קוואַדראַטנע בלומענטעפּ.

ביים רוב אייגנווינער פון דעם הויז איז די עלעקטריע און גאַז-
געווען פאַרמאַכט. אין די טונקעלע אָונט-שעהן האָבן זיך אין זייערע
פענצטער באַווויזן פלעמלער פון חלבנע ליכט, אָדער פון אַלטפרענקישע
נאַפּטלאַמפּן, וואָס האָבן פאַרשפּרייט אַן איבלדיקן געשמאַק און די
סאַדזעדיקע רויכלעך האָבן שוואַרץ געמאַכט די לופט. אין אַנדערע
פענצטער האָבן אויפגעלויכטן בלויע פייערן פון פּרימוס-מאַשינקעס, אויף
וועלכע די קבצניוקעס האָבן דאָ צוגעגרייט זייערע אַרעמע מאַלצייטן.

גאַנץ אָפּט, וואַרטנדיק אויפן לעפל געקעכץ, האָבן זיך פאַר-פלעקער
דערווייל אַרומגעקריגט, זיך געשאַלטן מיט טוימע קלללות, וואָס האָבן זיך
אויסגעמישט מיט די פּאַלקסלידער, וואָס מען האָט געהערט פון אַנדערע
שמיבער.

באַנאַנד מיט די שמערן אין הימל האָט זיך אָנגעצונדן די לאַמטערנע
פון האַמעלכל.

אין די שאַטנדיקע ווינקלען, אין די האַלב-צוגעשפּאַרמע הויזמירן
האָבן זיך יונגע מיידלעך אַרומגעטוילעט מיט אַלטע שיכורים.

דער פּאַסאַזש, וואָס איז געווען קוים-קוים באַלויכטן, האָט אויף מיר
געווייקט ווי אַ מיסטעריעזע סצענע פון „מענטשן פון אָפּאָרט“.

ביז אין די שפּעטע נאַכט-שעהן אַרײַן האָט דאָ גערוישט מיט ברוד-
דיקע, אָפּגעריסענע, אָפּגעשליסענע קינדער. זיי האָבן זיך געשפּילט אָן
שפּילצייג, אָדער זיך אַרומגעיאָגט נאָך די שמוציקע קעץ, וואָס האָבן זיך
געפּלאַדיעט אין די מיסט-קעסלען, ווילד אַרומגעשפּרונגען אויף די צע-
טאַטשעמע סלופּעס. טיילמאָל האָבן זיי פאַר הונגער אויפּגעהויבן אַזאַ
אימהדיק מיאָקעריי, אַז די מרשעת פון ערשטן שטאַק האָט זיי אָפּגע-
צוואַנגן מיט אַ שיסל וואָסער. דאָס האָט אַרויסגערופּן אַן אויפּגעהייסערט
געלעכטער ביים קלייגוואַרג.

* * *

דער ערשטער מענטש, וואָס האָט מיט זיינע שווערע באַגעגלעטע טריט

געוועקט דעם פאסאזש פון שלאָף און צעיאָגט די מיאָקענדיקע קעז, איז געווען דער האַלע-טרעגער וויקטאָר.

דאָס איז ממש געווען אַ הערקולעס-אַ בלאַנדער מיט אַ רויטבלויסק פנים און קליינע בלויע גושמוטיקע אייגעלעך. ער האָט תמיד געטראַגן אויפן נאַקעטן האַלדז אַ רויט טאַשנטיכל מיטן קנופ אויפן סאַמע פראַגט, גלייך ווי דאָס וואָלט געווען אַ שלייה פון אַ קראַוואַט.

בעת ער איז אָנגעקומען מיט אַ קעסל האַלב-פאַרפּוילטע פּרוכטן, וואָס ער האָט געטראַגן אויפן אַקסל, האָט דער טאַג אַקאָרשט געהאַט אויפגעבראַכן. דער הימל איז נאָך פול געווען מיט נאַכט-שאַטנס, בלויז איז מזרח האָט אַ גאָלד-ראַזעווער פּלעק, אַ זונשפּראַץ, געוואַרפן אַן אַפ-שיין אויף די שכנותדיקע טונקעלע וואַלקן-אינדזעלעך.

זומער-צייט האָבן די פייגעלעך ערשט אויסגעטשערדיקעט זייער שירה; ווינטער-צייט האָבן קראַען געקראַקעט און געשוועבט איבער נאַקעמע ביי-מער, איבערגעצויגן פון אַ זילבערנער ראַסע.

אַנקומענדיק אין פּאַסאַזש אַרײַן, האָט וויקטאָר גענומען געוואַלדעווען מיט זיין געזונט הייליכיק קול, וואָס האָט ברייט און ווייט אָפּגעשלאָגן : — מאַרגאַריט, לולו ! — האָט ער גערופן. נאָך אַ וויילע איז אויף אים אַרויפגעשפּרונגען לולו, אַ ווייטגעלאַקטער הונט.

— באָן-זשור, וויקטאָר ! — האָט אים אַרומגענומען אַ שלאַנק אויס-געדאַרט בלאַנד ווייבל אין אַ לאַנג נאַכט-העמד.

אָפּגעקושט זיך מיטן ווייבל, האָט ער גענומען אויסקושן דעם הונט, ווי אַ שיכור וואָלט געסמאַטישקעט דעם שניוץ פון אַ פּלאַש וויין.

בעת זיי זענען אַרײַן אין הויז, האָט דאָס שכנותדיקע גאַמישע קלויס-טערל אויסגעבעמזעט זעקס, לאַנג-צעצויגענע קלאַנגען, וואָס האָבן זיך צעפּראַשעט אין דער אַרומיקער לופט.

פון ערנעץ-וווּ האָט זיך אַרויסגערוקט אַ קלאַשאַרן-פּאַרל, וואָס האָט גע-פירט זייער „מעבל“ אויף אַן אַלטן וואַזעס-אַ שרייפל אין אַ צעבוינן ראַך האָט געפּיפּן. דאָס פּאַרל האָט אָפּגעשמעלט די „קאַטש“.

דער קלאָשאַר האָט מיט אַ פּאַנפּעדיקער שטימע גערעדט צו דער
ליידיקער פּלאַש, און דאָס ווייבל זיינס האָט גענומען אַרומנישטערן אין
די מיסט-קעסלען. באלד האָט זיך דערהערט אַ קוויטש. אַנשטאָט צו געפינען
פאַרפּריקנט ברויט אָדער אַלטע מלבושים, איז פון געפנטן מיסט-
קעסל אַרויסגעשפרונגען אַ שמשור, וואָס האָט גלייך געשטעלט אויף
די פּיס הונגעריקע, לויערנדיקע קעץ.

דאָס אויפגערייצטע מיאָקען פון די קעץ און דאָס נאַכאַנאַנדיקע
קלאַפּן פון די מיסט-שטאַרצן האָבן אויפגעוועקט דעם מאָלער זשאָקו.

ער האָט זיך, ווי תמיד, באַוויזן אין זיין ווייסן, פאַרבן-געפּלעקטן
קאַלאַט מיט די קאַלירטע בלייערס אין ברוסטן-טעשלי.

געהערט האָט ער צו די מענטשן פון אַ סך מלאכות, ווייניק ברכות. ער
האָט פאַרגרעסערט פּאַטאַגראַפיעס, געצייכנט פאַרטרעטן, אַנגענומען צו
מאָלן אַ דירה, פאַרמעקלען וווינונגען, און געבעטלט אַ שפּרייעלע ליולקע-
טאַבאַק. בעת ער האָט אַ מאָל אין אַ יובל אונטערגעכאַפט אַ פאַרדינסטלי,
האָט ער זיך אַרומגעטראָגן איבער די קאַפעס און אַזוי לאַנג געגאָסן אין
זיך דעם רויטן וויין, ביז ער האָט באַקומען אַ לעבער-אַטאַקע. דעמאָלט
האָבן אים זיינע חברים, פּראָפעסיאָנעלע כּוּס-בחורים, אַהיימגעטראָגן
ווי אַ האַלב-אַפּגעשטאַנענעם פּיש, און אַרויסגערופן דעם קוואַרטאַל-דאָקט-
מאָר.

* * *

דאָס האַטעלכל האָט יעדן פּרימאַרגן אַרויסגעשיקט זיינע לַאָקאַטאָרן.

צווישן אַלטע פּראָסטיטומקעס, פּראָפעסיאָנעלע אַרבעטסלאָזע, אַ פאַר-
בראַנדזעטן פּייער-שלינגער מיט זיין געלן געזעלן, איז געווען אויך אַ
פאַרזעסענע מויד, וואָס האָט זיך געבעד אויסגעקוקט די אויגן, אַז ס'זאָל
זי ווער פאַרמשעפען.

אַרום ניין אַזייגער האָט זיך ביי אַן אָפּן פענצטער באַוויזן די משוגענע
מאַרט, וואָס מ'האָט פון צייט-צו-צייט אונטערגעכאַפט און מיט כּוח אַוועק-
געפירט אין אַן אַפּור-הויז.

— זשיל, — האָט זי אַ געשריי געמאָן אַ דערפרייטע, פּונקט ווי

ס'וואָלט ווער געשטאַנען קעגנאיבער איר פענצטער און איר ממש אָפּ-
געשפּילט אַ סערענאַדע — קום אַרויף! איר וואָרט דאָך שוין אויף דיר
צוואַנציק יאָר. דו זעסט, איר וווינ אין אַ „שאַטאַל“. איר בין אַ פּרינצעסיין.
— האָט זי זיך גענומען שפּיגלען אין איר האַנספּלאַך — דו זעסט
כאָמט ווי שוין איר בין? ...

— מאַרשאַן ד'האַבי, שיפּאַן! האָט איר אָפּגעענטפּערט דער יידיש-
אַלושיריאַנער אַלטוואַרג-הענדלער, וואָס איז גראָד אַרויסגעפּאַרן מיט זיין
האַנטוועגעלע — שיפּאַן, שיפּאַן! — האָט ער פאַרריסן דעם קאַפּ צו די
אַרעמע פענצטער.

* * *

באַלד נאָכמיטאַג, ווען ס'איז נאָך געווען אַ גינסטיק וועטער, האָט
זיך די האָטעלנישטקע אַרויסגעזעצט פאַר דער טיר אויף איר אַלמפרעג-
קישן שטריווענעם פּאַטעל, די גרויע האָר פול מיט מעטאַלענע קאַרבן-
קלאַמערס. זי האָט געקושט איר שוואַרצע קאַפּ, וואָס האָט געטראָגן אַ
ווייס בענדעלע אויפן האַלדז, טייל מאַל האָט זי געלייענט אַ האַלכ-צע-
פּליקט בוך, אַ פּאָליצייר-ראַמאַן.

אויף דער שוועל פון דער האַלכ-איינגעפּאַלענער געביידע האָט זיך
ווידער אַרויסגעזעצט די אַלמע קאַנסיערוזשקע, וואָס האָט אין דער פּרייער
צייט אויסגעענדיקט הויזן.

זי איז אַרויסגעקומען מיט אירע מכשירים צום נייען און אַ פּלאַש
רויטן וויין מיט אַן איבערגעדרייט גלאַז אויפן העלדזל, וואָס זי האָט
אָוועקגעשטעלט ביי איר רעכטער זייט. ביי די פּיס האָט זיך אָוועקגעלייגט
איר געלער הונט מיט די פאַרראַפּיעמע אויגן.

אַרום דער קאַנסיערוזשקע האָבן זיך געזאַמלט די ווייסע חברהניקעס,
וואָס האָבן איר לויט דער ריי, מיט אַ גרויס קינדעריש געפּילדער, איינ-
געפּעדעמט די נאָרל, צוגעטראָגן די שנאלן און קנעפלעך.

— יאָ, יאָ, מאַדאַם בויש, — האָט די קאַנסיערוזשקע אַריבערגערעדט
צו דער האָטעל-איינגטימערין — מיר וועלן אַ ליאָדע טאַג ווערן אויס
שכּנות... ס'ווערט אָומעטיק...

— וואָעס?

— איר פארגעסט, זע איר, מאדאם בוש, און די געביידעס זענען רע-
ניסטרירט... זיי וועלן ווערן איינגעלייגט...

— ס'איז דען אייער הויז? איר, זעט איר, פארליר אלץ... געווינט
האָבן טאָקע ביי מיר נאָר אַרעמע טיילאָגנים... האָב איר איינעם אַרויס-
געשטעלט די וואַליזקע אויף דער גאַס, האָט ער זיך דאָ אין אַ סלופ אַריין-
געקלאַפט אַ האָק, אויפגעהאַנגען ס'ביסל בעבעכעס און געווינט אויפן
האַק... אָבער כ'בין פאַרט געווען זעלבסטשטענדיק, נישט געדאַרפט אָנמיר
מען צו די קינדער... איצט וועלן זיי צוגעמען דאָס געלט פאַרן האָטעל
און איר וועל זיך אַוועקזעצן וואַרטן אויפן טויט...

— מאַדערנע צייטן, מאַדאם בוש. דאָס אַלטמוואַרג רוימט מען אַראָפּ...
די וועלט איז פאַרן „נייעם שטראָם"... מיר מעגן זיך שוין איינפאַקן...

די אַלטימשקע האָט אַראָפּגענומען פון שפיץ נאָז אירע געשפאַלטענע
ברילעכלעך, וואָס זי האָט נאָכאַנאַנד געווישט מיט אַ נאָגאווקע פון די
הויז, וואָס זי האָט אויסגעפערטיקט און גערעדט:

— כ'בעט איר, מאַדאם בוש ווען מ'זאָל אַזוי ביי די היינטיקע
דערפֿינדונגען קענען צוריק ווערן מיידלעך פון אַכצן יאָר, וואָלט איר זיך
אונטערנעגומען אָנצוהייבן אויפסגיי?

— איר האָב גענוג, מאַדאם סאָוואַזש, די גרויסע גליקן, וואָס איר האָב
געהאַט... אויב אַ ביפּטעק טויג נישט פּרישערהייט, זאָל ער גוט זיין איר
בערגעשטאַנענערהייט...? באַגראָבן צוויי מענער... איינער האָט נאָכגע-
יאָנט נקבות; דער צווייטער — די קורסן-פּערד... ביידע האָבן געוואונען
דעם טויט... דער דריטער האָט מיר לעבעדיקערהייט באַגראָבן... אַ גמ,
וואָס ער איז פון מיר אַוועק... נישט די קינדער און נישט די אייניקלעך
קומען מיר אַ מאָל זען... זאָל איר דאָס נאַנצע שפּיל אָנהייבן נאָך אַ מאָל?
טפו! צום טייל!

— אפשר וועט איר האָבן אַן אַנדערן גורל, מאַדאם בוש?

— רעדט נישט קיין נאַרישקייטן. אַ מענטש האָט נישט קיין צוויי
גורלות. ס'לוינט זיך מיר ממש נישט איבערצוציען... כ'האָב דאָ אַפּגע-
לעבט דרייסיק יאָר... ווי לאַנג קען איר זיך דען נאָר אַרומשלעפּן?

די קינדער אַרום האָבן געוואָלדעוועט, געליאַרעמט. די זקנות האָבן איבערגעדריסן זייער שמועס און זיך איינגעהערט אין געטומל פון די קינדער.

— לאָמיר שפּילן גאַפּאַלעאַן! דו, פּערנאַנד, וועסט זיין דאָס ווייסע פּערד. לייג דיך אַנידער וועל איר אויף דיר אַרײַנגרייטן קיין רוסלאַנד. האָסט דאָס געזען אין קינאַ?

די זקנות האָבן צוגעשאַקלט מיט די קעפּ. די קאַנסיערזשקע האָט גענומען אַ שמעק טאַבאַק און אַ הילכיקן נאַס געמאַן. די האָטעל-איינגטימערין האָט פאַררויכערט אַ ציגאַרעט, פאַרבימערט אַרײַנגעשפּיגן אין פאַס רעגן-וואַסער.

* * *

איין מאָל אין אַן אַונט פון סוף אויגוסט, בעת איר בין צוריקגעקומען פון וואַקאַנס, האָב איר די צוויי געביידעס פון פאַסאַזש געפונען אויס-געליידיקטע. אַלץ אַרום איז געווען פאַרזונקען אין שטילקייט, אַן אַ קלאַנג.

די פענצער זענען כמעט אומעמום געווען אויפגעפּראַלעט, אָבער ס'האַט זיך מער פון ערגעץ גישט דערמאַנגן קיין אָפּקלאַנג. ס'האַבן אויף מיר געקוקט נאַקעטע ווענט מיט אַן אָפּגעשיילטער הויט. אין אייני-געמויערטן קאַמין-שפיגל האָט זיך אָפּגעשפיגלט אַ פאַרגעסענער קאַפּע-לוש. מיר האָט זיך אויסגעוויזן, אַז ס'שוועבט דאָרט אַרום אַ פּלעדערמויז.

בעת דאָס ליכט פון די גאַסן-לאַמטערנעס האָט זיך געצונדן, האָבן אויף די פינצטערע שויבן פונעם ליידיקן הויז זיך אָפּגעשפיגלט די לאַמפּן, וואָס האָבן אויסגעזען ווי גלי-ווערעם.

ס'האַבן זיך דאָ מער גישט אָנגעצונדן קיין חלב-ליכט, גישט קיין פרימוס-מאַשינקעס.

ס'איז מיר מיט אַ מאָל עפעס באַנג געוואָרן נאָך די אַרעמע מענטשו, וועמענס קולות, שיכורע און ניכערע, זינגענדיקע און וויינענדיקע, האָבן יאָרן לאַנג אַרײַנגעקלונגען אין מיין פענצער.

א בענקשאפט האָט מיר אַרומגענומען צום קינדערישן געפילרער, וואָס
האָט געפֿלעגט אָנפֿירן מיט אַ שפּילעוודיקער פּרייד די אַרומיקע חורבות.

איין איינציקע קאָץ האָט זיך דאָ איצט אַרומגעבלאָנקעט. איר מיאָקען
האָב איר אַלע וויילע אַרויסגעהערט פֿון אַן אַנדערן צימער. אָט איז זי
אויסגעוואַקסן אויפֿן פּאַרענטש פֿון אַ פענצער. זי איז געבליבן שטיין
אין אַ קעסמעלע, וואָס האָט אַמאָל אַרומגעצוימט די בלומען-טעפּ. אַ
צעפֿליקט קינדער-העמדל האָט אויף אַ שטריקל געפֿלאַטערט איבער איר
איינגעקורטשעטן קאָפּ. די קאָץ האָט זיך איינגעקוקט אינעם אַרבעלע, גלייך
ווי זי וואָלט געזוכט דאָס קינדער-הענדל, וואָס האָט איר געפֿלעגט אַ גלעט
טאָן.

אין איינעם אַ אָונט, בעת כ'בין צוגעגאַנגען צו מיין אָפֿן פענצער
און געכאַפט אַ בליק אויף דעם ליידיקן הויז, האָב איר אויפֿגעציערעט.
איר האָב זיך אַ רוק געטאָן אויף הינטערוויילעכען. ס'האָט זיך מיר אויס-
געוויזן, אז אין אַ צימער פֿון ערשטן שטאָק האָב איר דערזען צוויי שאַמנס,
וואָס אָט זענען זיי געקראָכן אויף די ווענט, אָט — אויף די שוויבן. דער-
ביי האָט נאָך עפעס אַ פֿלעמל פֿון אַ לעמפל אַ בלינצל געטאָן און זיך
פּאַרלאָשן, ווידער אַ מאָל אַ בלינצל געטאָן און זיך ווידער פּאַרלאָשן. איר
האָב אַוועקגעשפּרייזט פֿון פענצער.

וואָס טוט זיך דאָ? ... שאַמנס? ... ליכט אין אַ ליידיקער חורבה? ...
מסתּמא אַן אויסראַכטעניש... כ'האָב דאָך אָבער געזען ליכט...

איר בין נאָך אַ מאָל צוגעגאַנגען צום פענצער.

דאָס מאָל האָב איר אָנגעהויבן קלאָרער זען. די צוויי שאַמנס האָבן
זיך איצט רעליעף געצייכנט אויף דער אונטערשטער וואַנט.
איר האָב געוואָרפֿן אַ בליק אויף דער קעגנאיבערדיקער געביידע, גער-
זוכט די לעבעדיקע געשמאַלסן, וואָס שאַמענען זיך אָפּ אויף די חורבה-
ווענט, אָבער דאָס פענצער פֿון קעגנאיבער איז געווען אויסגעלאָשן.

איר האָב זיך צוגעזעצט צום שרייבמיש, גענומען ממשיך-זיין אַן
אָנגעהויבענע אַרבעט, אָבער געפֿילט האָב איר, אז מיין מחשבה איז איצט
נישט מיט קיין שום זאַך אין מיין צימער, נאָר מיט עפעס וואָס געפינט
זיך אין דרויסן...

לסוף האָב איך איינגענומען צוויי מאַבלעטקעס צו באַרוואַקן מיינע גערוון און זיך געלייגט שלאַפֿן.

אַבער ווי נאָר כ'האָב אַוועקגעלייגט דעם קאַפּ אויפן קישו, האָט זיך אַ געדאַנק מיט מיר גענומען רייצן :

— וואָס איז דיר עפעס איינגעפאַלן צו גיין צום דאָקטאָר מיט אַ מעשה וועגן שאַטנס? ... ער וועט דאָך דיך ממש אויסלאַכן... דו גלויבסט דען אין שדים, אין רוחות? ...

איד האָב זיך אַזוי אָפּגעמאַטערט אַ גאַנצע נאַכט, אָבער צום פענצ-טער בין איד גישט צוגענאַנגען.

צומאָרגנס האָב איד מיט דער גרעסטער שפּאַנונג דערוואַרט דעם אָונט. און ווי נאָר די נאַכט איז צוגעפאַלן, בין איד, ווי עפעס אַריינגעצויגן אין אַ כישוף-קרייז, אויסגעוואַקסן ביים פענצטער.

„איינגטלעך וואָס גייט מיך אָן דאָס ליידיקע הויז? אַ ליאַדע טאָג וועט עס סייען פאַרוואַנדלט ווערן אין שטויב. יאָ שאַטנס, גישט קיין שאַטנס. אַ קאַלטער ווינט וויעט שוין, צעמרייסלט די בולוואַר-ביימער, טאָ צו וואָס דאַרף איד בכלל עפענען ס'פענצטער? ...“

אַבער איד האָב האַסטיק אויפגעריסן ס'פענצטער.

אַ קילע כוואַליע האָט אַ שטראָם געטאָן איבער מיין צעהיצט פנים. איד האָב זיך נאָר אַ קאַפּיטשקע געוואַקלט :

— כאַפּן אַ בליק? ...

די צוויי שאַטנס האָבן גלייך אַ שוועב געטאָן. הגם די ערשמע שרעק, וואָס האָט מיך נעכטן באַהערשט, איז פון מיר גענצלעך אָפּגעטרעטן, איז אָבער מיין נייגער — שטאַרקער געוואָרן.

איד בין שוין אָפּגעלעגן איבער אַ שעה אין בעט און זיך נאָך אַליץ גישט געקענט באַפרייען פון דער שאַטן-מיסמעריע. איד האָב געפרוּווט ליינען אַ בוך, אָבער די צוויי שאַטנס האָבן זיך בולט גענומען צייכענען אויף די בלעטער...

פלוצלונג האָט מיר אַ געדאַנק אַרויסגעהויבן פון בעם. איר האָב זיך צוריק אָנגעטאַן, אַ כאַפּ געמאַן מיין באַטערייקע און האַסטיק אַראָפּגעלאָפּן.

ביים איינגאַנג פון דער חורבה איז מיר באַפאַלן אַן אימה. דער ווינט האָט אַרויסגעפיפּן פון די הויַלע פינצטערע צימערן. ערגעץ-ווי האָט אַ קייטל געקלימפערט אין אַ הויזטיר. די קאַץ האָט ערגעץ פון אַ ווינקל אַרויסגעוויינט.

מיין טאַשן-לעמפל האָט ווי אַ רונדיקע פייַל געלעכערט די פינצטערניש. די שפיגן האָבן גענומען סקריפען און אָפהילכן, גלייך ווי איבער מיין קאַפּ וואָלט נאָך עמעצער געשפּאַנט. ס'האַט זיך מיר אויסגעוויזן, אַן אַלץ ברעכט זיך איין, צעפאַלט אונטער מייע פיס, אָבער עפעס אַ געהיימער כוח האָט מיר געמראָגן אַרויף-צו.

איר האָב לאַנגזאַם געעפנט אַ טיר, געשמעלט אַ טראַט אַריין, אַ טראַט אַרויס... איר האָב עפעס ווי אין חלום געהערט פליסטערן צוויי שטימעס...

מיין לעמפל האָט זיך אָפּגעשמעלט אויף אַ האַלב-נאַקעט צונויפגע-שוליעש פאַרל, וואָס האָט זיך דאָ געהאַט אויסגעבעט אויף דער שמוציקער פאַרלאַגע. דאָס פאַרל האָט, ווי איין גוף, זיך אויפגעכאַפט און צוויי פאַר יונגע אויגן האָבן זיך אין מיר איינגעגעסן מיט אַ שטומער אימה, וואָס האָט איבערגעשריגן זייערע קולות...

איר האָב מיט אַ שולד-געפיל פאַרלאָשן מיין לעמפל. פון דער פינצ-טערניש האָט אַ שטימע אַרויסגערעדט:

— אַרעמע קינדער פון קוואַרטאַל. מיר האָבן נישט קיין געלט אויף אַ וויינגן. אַ האַטעל אויף דערווייל... איז אונדז פאַר יעדן אָונט... צו טייער... האָבן מיר זיך דאָ אַריינגעגנבעט... ווען מ'לעבט, געדענקט מען נישט אין טויט... איר האָט אין אונדז ערשמ אַרויסגערופן די טויט-שרעק... ס'הייז קען דאָך טאַקע איינפאַלן... קום, ראָז, לאַמיר אַנטלויפן!...

איר האָב זיך אַ געפליעפער צוריקגעצויגן.

דער תפיסה - קאלענדאר

יר מאן זענען מיר געזעסן אין דער תפיסה-צעל ; דריי פראנצויזן
און איין ייד.

איד האָב מיט אַ מבולבלדיקן בליק באַמראַכט די געבלעד געוואָרענע
ווענט, וואָס זענען אַרום און אַרום געווען צעקראַצט. די פאַרשידנפאַרמיקע
געגל-ריצן זענען מיר פאַרגעקומען ווי געהיימע שריפט פון די אַלע, וואָס
זענען דאָ געווען פריער. איד האָב אַרויסגעלייענט זייערע בענקשאַפטן,
דערשלאַנגקייטן, מהה-שחורות — און אפשר אימת-המוות? ...

פון כמורנעם ווינקל האָט אַרויסגעשטעקט אַ שמאַלינק אייזן בעטל
מיט אַ געלגעפלעקטן שמרוי-זאַק. צוקאַפנס פונעם בעטל האָט אַ פיר-
קאַנטיקער ליכט-פלעק, וואָס האָט זיך אַדורכגעריסן דורך די פאַרוזשאַ-
ווערמע קראַמעס פון דאָר-פענצערל, צוגעצויגן די בליקן פון אונדז אַלע-
מען.

אויפן רעכטן ברעג שעניק איז געזעסן אַן עלענאַמער יינגערמאַן
פון אַ יאָר אַכצין. זיינע לאַנגע פינגער, ווילך אַריינגעשמאַכן אין זיינע קו-
פערנע האָר, וואָס האָבן געלויכטן אין דער שונקלקייט.

אויפן לינקן ברעג שעניק — אַ פופציק-יאָריקער פראַנצויז, וואָס האָט

מיט ביידע פויסטן געפויקט אין די קניען אַרײַן. ער האָט כסדר אויפגע-
הויבן זיין גלאַמדגעגאָלמן קאַפּ, געעפנט ס'מויל, ווי ער וואָלט אַרויסגע-
לאָזט אַ קרייזעלע רויך און אַ שפיי געטאָן מיט אַן אָפּהילך פון אַן אויפ-
געקאַרקעוועמער פּלאַש.

אויפן אייזערנעם בעטל איז געזעסן מיין שמוגלער, אַ ברונעמער מאַן
מיט אַ דין־פאַרשורן שוואַרץ וואָנסעלע. ער האָט מיט די ציין איינגע-
קנייטשט שטיקלעך האַרט פאַפיר, און מיטן פערטל בלייער, וואָס האָט
זיך אָפּגעפונען אין זיין ברוסט־טעשל, האָט ער זיך געמאַכט אַ פעשל
קאַרמן.

איך בין געזעסן אויפן איינציקן טאַבורעטקעלע, אָנגעלאַנגט מייע עלנ-
בויגנס אויפן שוואַרצן הילצערנעם אויסלייג־מישל, וואָס איז ביים מינדסטן
ריך צוריקגעשפרונגען אין דער וואַנט־עפענגונג.

נאָך אַ וויילע האָב איך זיך צעגעזעצט מיטן פנים צום „יודאש“. צו
מייע אויערן האָבן זיך דערטראַגן הילכיקע טריט. יעדער פאַרבייגייענ-
דיקער האָט, קוקענדיק דורכן „יודאש“, נישט געהאַט קיין קאַפּ, קיין הענט
און פיס, נאָך בלויז אַ בויך מיט צוויי אויפגעפּעכערטע מאַרינאַרקע־פּאַ-
לעס, אָדער מיליטערישן פאַסעק. דאָ און דאָרט האָבן זיך מיט אַ משונה
דיק געגרילצערײ געעפנט טירן. מ'האַט אַרײַן און אַרויסגעפירט. פּעסע
טריט, שליאבערדיקע טריט. אַ קול, אַ ווידערקול אין די לאַנגע קולואַרן,
און עם ווערט ווידער טויטשטיל.

דורכן דאָך־פענצערל פון אונדזער קאַמער דרינגט אַרײַן אַ מאַמער
אָפּקלאַנג פון די טראַמווײ־גלאַקן, וואָס קלינגען דאָ נישט ווייט פון אונדז,
אין דער היסטאָרישער אוניווערסיטעט־שטאַט, פּיאַמיע.

מיר איז נמאס געוואָרן דאָס זיצן ביים „יודאש“ און אויפציטרן
ביי יעדן פּראָט, נעבן דער שוועל פון אונדזער צעל. איך בין צו צום
מישל. דער יונגער אַרעסטאַנט האָט גראָד אויפגעהויבן זיין שווד אָן שנוור-
וואַלדעס. ער האָט אים באַמראַכט פון אַלע זייטן, און אַראָפּגעטראַסקעט
אויף דער פּאָדלאַנגע מיט אַ מיגע, ווי ער וואָלט אים זיין גורל געשמיסן
אין קאַפּ אַרײַן...

דער עלטערער אַרעסטאַנט האָט זיך אויסגעצויגן אויפן שעניק, ביי-
דע הענט הינטערן קאַפּ. איצט האָט ער געשפיגן אין דער לופט אַרײַן.

— ווי שפעט קען איצט זיין? — האָט דער יונגער בחור געפרעגט
און זיך אַרומגעקוקט.

— וואָרטסטו אויף דער זוף — האָט דער עלטערער געזאָגט און ציניש
צוגעשמייכלט — וועסטו לויטן טאָגליכט גאָך דאַרפן וואַרטן אַ פיר שעה.
אויב דו וואָרטסט אָבער אויף דער באַפרייאַונג, קענסטו זיך שוין גרייט
מאַכן... אָבער וואָס אייַלסטו זיך? דו ביסט דאָך אין אַ לוקסוס־פענסיאַ-
גאַט. — האָט ער זיך צעלאַכט, אַז דער בויך האָט ביי אים אַזש געגור-
מען אַרויף און אַראָפּטאַנצן.

-- מיין גאַט, כ'האָב אַזוי פיל זאַכן צו דערלעדיקן! — האָט דער
שמוגלער פּלוצלונג זיך אָנגערופן — כ'האָב נישט קיין צייט צו זיצן...

— פאַרנעם דאָ אין צייט! — האָט דער יונגער סטודענט געזאָגט
פאַרטראַכט — אַ תּפּיסה איז אַ קלאַטקע, וואָס כאַפט נישט אַזוי ווייט
אַריין דעם מענטש, ווי די צייט... דיין צייט איז איצט, דאָ זיצנדיק, אויס-
גערוגען... און דיין וועלט איז אַזוי גרויס ווי דאָס דאָזיקע קעמערל... גאַנץ
פראַנקרייך זיצט דאָך איצט ביים דייטש אין דער תּפּיסה; אַ שיינע עפּאָך-
כע האָט אונדז דער אַלטער פעמען צוגעגרייט. פאַרן בלויוז וועלן אַרייַג-
פאַרן קיין ניצע, קומט אַ פראַנצויז איין און צוואַנציק טעג.

— איין און צוואַנציק טעג? — האָט דער אַלטער אַרעסטאַנט אויס-
גערופן — איך וואָלט אונטערגעשריבן אויף אַ יאָר.

— פאַר וועלכן פאַרברעכן? — האָט אים דער שמוגלער אָנגעקוקט.

— פּרעג נישט, אידיאָט! פאַרנעם זיך נישט מיט מיינע ציבעלעס!
איך זיך דאָ נישט צום ערשטן מאָל. פאַר דער מלחמה...

— איז מסתמא געווען לייכטער — האָט אים דער שמוגלער איבער-
געהאַקט — נישט רויכערן, נישט שרייבן קיין בריוו. מיין פרוי...

— מיין פרוי, אונדזער פרוי... כאַ-כאַ-כאַ! — האָט דער אַלטער
אַרעסטאַנט געלאַכט — ס'וועלן דיר נישט פעלן קיין „זשיפּאַנס“... ביי
אונדז, פראַנצויזן, האָט מען דאָ אַמאָל געקענט זיצן מיט אַ באַוואַקסענער
באָרד פון חרשים און דער קאַפּ זאָל זיין זיכער; היינט, ביי די „באָשן“
מוז מען זיין ראַזירט, אָבער דער קאַפּ איז נישט זיכער...

— כ'בעט אייד, הערש אויף! — האָט זיך דער יונגער בחור אויפ-
גערעגט.

— נעם ס'מיכל און שנייך דיר אויס די נאָז! — האָט דער אַלמער
אַרעסטאַנט געלאַכט — אַ ייִדישע כּלה האָט זיך אים אין אַזאַ צייט
פאַרגלוסט. כּאָ-כּאָ-כּאָ! געפאַרן זי זען אין דער פּרייער-זאָנע. סמאָפּ!
אַרײַן אין דער קלאַטקע! ס'האָבן דיר דען געפעלט קרויסמעלעכע בתולות?
כּאָ-כּאָ-כּאָ!

— שווייגט! האָט זיך דער יונגערמאַן אויפגעכאַפט און מיט ביידע
פּוּיסן גענומען פּוּיקן אין דער וואַנט אַרײַן.

— פּוּיק מיטן קאַפּ, וועט דיר זײַן לײכטער, כּאָ-כּאָ-כּאָ! וועק נישט
די שכנים פון שלאָף! לאַז זיי רוען! ס'איז דאָך דאָ אַ ביליק אָפּרו-
הויז. ס'קאָסט נישט קײן דירה-געלט, נישט קײן עסן. ווען מ'גײט נאָך
צו אַ שײנע נקבה. כּאָ-כּאָ-כּאָ!

דער שמוגלער האָט מיטגעלאַכט.

— כ'בעט אייד, מאַכט טאַקע אַ קורצע פּוּיעז! — האָב איר זיך
שמיל געבעטן.

— וואָס ווילסטו ווידער דאָרט? אָבער דיר וויל איר נישט משעפען.
דער טרויער אין דײַנע אויגן זאָגט מיר, אַז דו געהערסט צו די פאַר-
פּאָלגטע, צו די... דו מײַנסט אַז איר האָב נישט קײן האַרץ מיטצופילן?
גוט איז וואָס דו האָסט, „אַרײַשע-פּאַפּירן“. ווען דו וואָלסט געהאַט פּאַפּירן
מיט אַ שמעמפל „יד“, וואָלט מען דאָך דיר גלייך אַוועקגעשיקט אין אַ
קאַנצענטראַציע-לאַגער.

— אויב די הערסט נישט אויף צו קוואַטשען, אַלמער קאַמאַרוזשניק,
— האָט זיך מײַן שמוגלער אויפגעכאַפט — וועל'ד דיר שטום מאַכן.

דאָ האָט זיך דער אַלמער אַרעסטאַנט אויפגעזעצט מיט אַ הירושענ-
דיק געלעכטער.

— מיר סמראַשען, מתיס-רויבער! איר האָב דאָך דיר אויף אײַן
צאָן. דו מײַנסט, אַז איר ווייס נישט ווער דו ביסט? אַ שמוגלער. דו
צאַפּסט הײַנט פון די יידן דאָס בלוט אַרויס און פּירסט זיי מכלומרשט

אַריבער אין דער „פרייער-זאָנע“. אָבער פאַרוואָס האָסטו זיך געלאָזט
כאַפּן, קאַליקע? וויפל פון זיי האָסטו שוין אומגליקלעך געמאַכט?

מיין שמונגלעך איז מיט איין שפּרייז אויסגעוואַקסן ביים שעניק,
אָבער כאַלד צוריקגעשפּרונגען ווי אַ גומענע ליאַלע.

גראַד אין דער רגע האָט מען געהערט אויפּשליסן די פּיר.

— אַ שפּאַציר אויף צען מינוט!

פון רעכטס און לינקס האָבן זיך געעפנט קאַמערן. די פּוסטע קולואַרן
זענען מיט אַ מאַל איבערפּולט געוואָרן מיט איבערגעשראַקענע טריט. מיט
יידישע קולות און קיגערעישע געווייגען.

דער הויף איז געווען אַרומגעצוימט מיט אומגעהויער-הויכע מויערן.
מיר האָבן באַקומען אַ באַפעל צו שפּאַנען איינער הינטערן צווייטן, די
הענט געשלאָסן אויף הינטן, און נישט אַרויסצורעדן קיין וואָרט. דער
תּפּיסה-וועכטער האָט אויף אונדז געלויערט ביי דער שויב פון יענער
זייט פּיר. מיר האָבן דאָ געשפּרייזט אַ רונדיקע פּונקטלע שורה. אונדז-
רע טריט האָבן עפעס מאַדנע-שווער אָפּגעהילכט.

איר האָב דאָ יעדן יידן דערקענט לויטן אַראָפּגעזונקענעם קאַפּ און
אויסגעקרוממען פּלייצע. די פרעמדע יידישע טריט האָבן זיך איבערגע-
רופן מיט מיין געמיט.

דאָ און דאָרט האָט זיך ווער אָפּגעשטעלט. ס'האָט אים אפשר צו-
ריקגעהאַלטן אַ געדאַנק, אַז יענער „ווייטער“ איז גענטער צום טויט.

איר האָב אויפּגעהויבן מיינע אויגן צום הימל. אַ בלענדנדיקע בלו-
קייט און אַ טונקעלער אולטראַמאַרין, באַזוימט מיט פייערדיקע שלאָסן,
האָבן מיר אויף אַן אויגנבליק אַ הויב געמאַן אין דער לופט, אָבער כאַלד
מיך אַראָפּגעלאָזט נאָך פיל טיפּער ווי דער פּלאַך פון תּפּיסה-הויף.

אַ פּייגעלע, וואָס איז אַ ווייליניקע געשטאַנען אויף דער מויער, האָט
זיך אַראָפּגעלאָזט צו אונדז אין הויף אַרײַן, גענומען אַרומהאַפּסלען אויף
די דינע פּיסלעך, דזשאַביענדיק דעם שטייגערדיק-האַרטן באַדן. געצײלמע
רגעס איז עס מיטגעגאַנגען אין דער אַרעסטאַנטן-ריי, אָבער כאַלד געעפנט
די פּליגעלעך און אַוועקגעשוועבט צו די פּרייע ווייטקייטן.

צוריק אַרויפקומענדיק אין דער צעל אַרײַן, האָבן מיר זיך שוין האַלבלעד פאַרלוירן אין דער בין-השמשות-טונקלקייט. דער שפּאַציר האָט געענדערט אונדזערע שטימונגען. דער אַלטער אַרעסטאַנט איז געבליבן שטיין ביים דאָר-פענצמערל, אַ געפּלעקטער פּון שקיעה-שיין. ער האָט פאַרבנגקט געפּיפּן. דער יונגער בחור האָט אָנגעשפּאַרט זיין קאַפּ אויף דער קאַלמער וואַנט. דער שמוגלער האָט זיך אַ וואָרף געטאַן אויפן בעמל מיטן פנים אַראָפּ. איד בין געבליבן זיצן ביים טישל מיט אַ געזונקענעם קאַפּ. פּון אַלצדינג האָט מיר מיט אַ מאַל גענומען איבלען...

די שטילקייט אין דער קאַמער האָט אַזוי אָנגעהאַלטן אַן אומבאַ- שטימטע צײַט.

פּלוצלונג האָט מען אויפגערוקט דאָס „יודאשיל“. אַ האַנט האָט אַרײַג- דערלאָנגט פיר פאַרושאַווערטע מענאַשקעס מיט זופּ, וואָס האָט פאַר- שפּרייט אַ פאַראַייליצטן ריח.

הגם איד האָב געווען, ווי די זופּ ווערט פּון די דריי אַרעסטאַנטן גלייך פאַרשלונגען, האָט איד די איבלידיקע „יושקע“ נאָכאַנאַנד געמישט און געמישט, און לסוף בייזלער אַוועקגערוקט די מענאַשקע. ס'האָט זיך ווער צונגעשלייכט צום טישל. אַ פּרעמדע האַנט איז אויסגעוואַקסן. דער אַל- טער אַרעסטאַנט האָט מיר אָנגעקוקט מיט איין אויג. ווי נאָך איד האָב אַ שאַקל געטאַן מיטן קאַפּ, איז די מענאַשקע פאַרשווונדן.

באַלד האָט זיך דאָס „יודאשיל“ ווידער אויפגערוקט. פיר ראַציעס ברויט האָבן אַ בלענד געטאַן. דער שמוגלער איז צוגעשפּרונגען צום לופּ- שטיקל.

— מ'ס'יע, שרײַב-געצײג, אַ שטיקל צינאַרעם !

דאָס פענצמערל האָט זיך פאַרהאַקט.

מיר האָבן גיריק געשלינגען ס'ברויט. יעדער האָט זיך אומגעקוקט, צי דער צווייטער קייעט נאָך.

דער אַלטער אַרעסטאַנט האָט זיך אַוועקגעזעצט אויפן ראַנד פּון שער- ניק. אַ וויילע האָט ער זיך מיט ביידע הענט געקראַצט דעם גאַלץ שאַרבן, פּלוצים האָט ער אַ שמיצל געטאַן מיט די ליפּן און גענומען רופן :

— קום אהער, קאפי! גיב אַ לאַפּקע! אָט אַזוי, אָט אַזוי! האָסט
מיר אַלץ נאָך לײַב? כ'ווייס, דו האָסט מיר לײַבער ווי מײן ווייב. ביסט
מיר געטריי. ווען כ'וועל אַהיימקומען, וועל'ך דיר קויפן אַ נייעם בראַסלעט.
דו בענקסט? איר — אויך. גיב אַ שפרונג אויף די קניען! אָט אַזוי.
לײַג רואיק אַוועק דעם קאַפּ. ווילסט אַ בײן? כ'האָב גישט. כ'בײן אַלײן
הונגעריק. ווען דו, קאפי, זאָלסט איצט ברענגען אַ בײן, וואָלט איר אים
נאַנץ גוט אַרומגעלעקט.

מיר זענען געלעגן אויף די קויקעס אַנטשוויגענע און האָבן זיך אײנ-
געהאַרכט, ווי דער אַרעסטאַנט רעדט צו זײן הונט...

מיט אַ מאַל — טריט. מ'שליסט די טיר.

— אַכטונג! — הערט מען אַ געשרײ.

מיר זענען אויפגעשפרונגען.

דאָס קלײנע בלו-אַבאַשורטע לעמפל אין סופּים, האָט זיך אָנגעצונדן.
ס'האָבן זיך באַווײזן צוויי דײטשע אָפיצירן, באַגלײט פון אַ פראַנצויזישן
טורמע-סעקרעטאַר. אײנער פון די אָפיצירן האָט אַרײנגעקוקט אין אַ
ליסטע און אויסגערופן:

— די דריי — האָט ער אויף אונדז אָנגעווײזן מיט אַ באַהענטשקעמן
פינגער — אײן און צוואַנציק טעג.

אײן און צוואַנציק טעג. — האָט נאָכגעזאָגט דער פּורמע-סעקרעטאַר.

— און דעם אַ — האָט ער אָנגעווײזן אויפן אַלמן אַרעסטאַנט
— איבערפירן אין דער קאַמער נומער 20.

די טיר האָט זיך פאַרשלאָסן. מיר האָבן זיך מיט אַן אָפּזיפּ אַראָפּ-
געזעצט. אַלע דריי, ווי מיר וואָלטן זיך געהאַט אָפּגערעדט, האָבן
געבליקט צום גריבל אין שעניק, צום אײנציקן צײכן, וואָס דער אַלמער
אַרעסטאַנט האָט דאָ איבערגעלאָזט. אַ היפשע ווײלע האָבן מיר זיך אָנ-
געקוקט און געשוויגן.

פּלוצלונג איז דער שמוגלער אויפגעשפרונגען.

— מעסיע, איר האָב אַ גליקלעכע אידעע. איר וועל מיר דאָ מאַכן

א וואגט-קאלענדאר. אויסשמעלן די איין און צוואנציק טעג. יעדן אָוונט פארן לייגן-זיך וועלן מיר לויט דער ריי אויסשמרייבן דעם פארגאנגענעם טאָג. ס'זעט אויף אַלע מאָל ווערן לייכטער.

געזאָגט און געמאָן. דער שמוגלער צייכנט אויף דער וואַגט איבערן מישל אַ קאלענדאר. איד מיטן פראַנצויזישן חתן-באָר זיצן און קוקן זיך איין.

— דער חשבון איז פערטיק — רופט דער שמוגלער אויס אַ דער-פרייער — מיר ווערן פריי... ס'פאלט אויס אַ שבת אין דער פריי.

ער האָט זיך איינגעקוקט אין אונדזערע פנימער און אָנגעוויזן אויף מיר :

— נאָ, נעם דעם בלייער און שטרייך אויס דעם פאָרגאנגענעם טאָג !

— מערסי ! — האָב איד שטיל געזאָגט און אַ זיפּז געטאָן.

— וואָס איז ? דו גלויבסט נישט ? ... מ'האָט דאָך דיר אויף מער נישט פארמשפּט. האָסט דאָך נאָר-וואָס געהערט פון דייטשן אָפיציר...

— איר ביידע שטרייכט אייך אויס אייערע פאָרגאנגענע טעג ! איר זייט פראַנצויזן... איר וועט זיכער באַפרייט ווערן. איד אָבער... אַ פאָר-געפיל לאָזט מיר נישט...

— אַ פאָרגעפיל ? — האָט מיר דער שמוגלער אָנגעקוקט מיט מיטלייך — אָט האָב איר געהאַט אַ פאָרגעפיל, אַז ב'וועל אין ניצע עסן מיטאָג. אָבער דערווייל האָב איר שוין געגעסן אין דריי תּפּיסות.

— איר ווידער — האָט זיך דער יונגער באָר אָנגערופן — האָב געהאַט אַ פאָרגעפיל, אַז דעם ערשטן אָוונט פון מיין אָנקומען קיין ניצע וועל'ד מיט מיין ראַשעל טאַנצן אין אַ דאַנס־גאַס. און איר זעט דאָך, וווּ איר טאַנצן...

— אוודאי קען אַ פאָרגעפיל אַ מאָל פארפירן — האָב איר ווי צו זיך גערעדט — אָבער דאָס מאָל... מיין האַרץ זאָגט מיר, אַז די איין און צוואַנציק טעג, ווייל זיי זענען גילטיק פאַר קריסטן, זענען זיי במילא נישט קיין יידישער חשבון...

— אויב אזוי — האָט זיך דער שמונגלער אויפגעכאַפּט — לאָמיר
זיך וועטן אויף... איך פאַרזיכער דיר, אַז נישט בלויז וואָס דו וועסט מיט
אונדז צוזאַמען באַפרייט ווערן, נאָר מיר וועלן נאָך אין שטאַט פּרינקען
צו גלעזלעך, דריי פאַרטייעס.

— איך וועל צום באַדויערן געוויגען דעם וועט... אָכער מ'וועט דאָך
מיר סיי-ווי צוגעמען דאָס געלט... ווילסט זיך דווקא וועטן, נאָ דיר מיין
האַנט!

— נו, איצט קענסטו דאָך שוין אויסשטרייכן דעם היינטיקן מאַגן.
איך האָב בלית-כּרירה אויסגעשמראָכן דעם מאַגן. די צוויי פּראַנצויזן
האָבן מיר פאַר פרייד אַפּלאַדירט.

מיר האָבן זיך געלייגט שלאָפן. ס'איז אין אונדזער קאַמער שמילער
און פינצטערער געוואָרן.

איך האָב מיר גאַנץ לאַנג געוואָרפן אויף מיין געלעגער, ביז איך בין
אַ פאַרמאַטערטער איינגעשלאָפן.

* * *

דער לאַנג-דערוואַרטעטער שבת אין דער פּרי, דער מאַג פון באַפרייט
ווערן, אין נאָך פיל שווערע איבערלעבענישן ענדלעך געקומען. מ'האָט
אונדז פאַקע אַלע דריי אַראָפּגעפירט אין דער טורמע-ביוראָ. מ'האָט אונדז
אַפּגעגעבן די פאַסקעס, די שנורוואַרלעס, און דאָס געלט, וואָס מ'האָט אונדז
געהאַט צוגענומען.

— שרייבט אונטער!

דאָ האָב איך זיך צוזאַמענגעטראָפן מיטן שמונגלערס צעשמראָלען בליק.

— כ'האָב דיר געזאָגט, אַז דו וועסט פאַרשפּילן. גיב אַהער דאָס
געלט פון וועט!

— גיב אים מיט פרייד ! — האָט מיר דער יונגער בחור אַ שטויס
געטאָן מיט אַ לאַכערדיקן גליקלעך פנים.

— איר האָב טאַקע פאַרשפּילט — האָב איר אַ שמייכל געטאָן און
גענומען אויסצייילן.

אַבער ווי גאָר איר האָב אָנגעהויבן ציילן, האָט זיך פון אַ ווינקל
אַרויסגערוקט אַ הויכער, פּולבלומיקער פאַרשוין אין אַ לעדערנעם דריי-
פערטלדיקן מאַנטל. ער האָט אויף מיין אַקסל אַרויפגעלייגט אַ שווערע לאַפּע.

— קום מיט מיר ! ...

די צוויי פּראַנצויזן האָבן זיך מיט שרעק פון מיר אָפּגערוקט.

דער טורעם פון גראסדראזען

ם

'איז געווען אין אַ בלויער, געדיכט-אויסגעשטערנמער נאכט פון מאי 1946, בעת עליאש ריינהארץ האָט זיך אַוועקגעזעצט אויפן באַלקאָן פון אַ קופאַלאַרטיקער געביידע, וואָס איז געשטאַנען ביים ראַנד פון דער שמאַט און האָט געהערט צום דייטשן דאָקטאָר, יאָהאַן שולטיץ.

ס'האַט זיך אים אויסגעוויזן, אַז ער חלומט מיט אָפּענע אויגן.

ערשט אַ טאָג פריער איז ער נאָך געווען אַ קאַצעמניק. און איצט, נאָך איין זון-אויפגאַנג און אונטערנאַנג זיצט ער נאָר, ווי דורך עפעס אַ כישוף, אין אַ ווייכן פאַטעל אויף אַ באַלקאָן באַדעקט מיט מעפיכער, ביי אַ מישל אונטער אַ קאָלירטן פאַראַסאָל. אַרום אים — גרויסע און קליינע בלומענטעפּ. די פאַרמדיקנטע בלעטער, דאָרשטיק נאָך אַ טרונג וואַסער, בייגן זיך צו דער ערד ווי קעפּ פון לעבעדיקע באַשעפענישן.

ער הערט זיך איין אין דער נאַכט-מוזיק, וואָס דערמאָנט זיך פון דער וואַלדיקער שמילקייט, פון די לאַנגע שורות טאַפּאַלן ביי שאַסיי, פון די פריש-אויפגעלעבטע בלומען, פון די לאַנגע-גרעזער, פון די שכנות-דיקע קוקרוזע-פעלדער און פון די נאַכטיגאַלן, וואָס שפּילן נאָך אין מאַי. אַ מחיהדיק נאַכטווינטל ווייעט איבער זיין קאַפּ. ער אַטעמט טיף איין

די שאַרפע בלומען און ביימער-ריחות, ווי ער וואָלט געמרוגנען אַלטן, שטאַרקן וויין, אָבער ער ווערט פון דער אַרומיקער שיינקייט נישט שיכור, נאָר וואָס אַ מאָל ניכטערער און ניכטערער.

ערשט איצט נאָך אַלע יאָרן קאַצעמ-לעבן מאַמערט אים אַ פּראָגע :

„צי זענען אַ מאָל די אומגעקומענע חברים נישט געווען שענערע מענטשן ווי איר? בין איר דען לעבן געבליבן על פי נס? איר מוז דאָך מודה-זיין, אַז איר האָב זיך געלאָזט פאַרוואַנדלען אין אַן עקלאַפטיקער שלאַנג, אויף וועלכער יעדער שטיוול קען טרעטן. האָב איר זיך דען נישט ווי יענע שלאַנג בשעת הסכנה אַריינגענורעט אין דער ערד?״

הנס ער האָט געפילט אַ מידקייט, נאָך זיך אַוועקצווואַרפן אויף דער ערד און איינשלאָפן, האָט אים עפעס אַן אינערלעכע געקרענקטקייט און אומרו גענומען טרייבן.

ער האָט זיך אויפגעשטעלט, אַראָפּגענומען פון טישל דאָס טאַשן-לעמפל און אַריינגעשפּאַנט אין דאָקטאָרס ווינונג. די עלעקטרישע דראָפּן זענען געווען איבערגעשניפן. ער האָט זיך גענומען אַריינשלייבן אין דער טונקלקייט; אָנגעצוגרן און אויסגעלאָשן דאָס באַטעריע-לעמפל; גענאַנגען פון שמוב צו שמוב. ס'האָבן פאַר אים אויפגעבליצט אויף די ווענט: גאָלדקווייטן אויף שוואַרצן סאַמעט; ווייסע טירן מיט מעשענע קליאַמ-קעס; אומעטום, ווו ער האָט געוואָרפן אַ שייין פון באַטעריע-לעמפל, האָט ער דערזען קונסט-בילדער אין מאַסיווע ראַמען, גאַכטלאַמפן אונטער מולטיקאָלירטע אַבאָזשורן, צעעפּנמע ווי דאַמען-שירעמלעך; זשיראַנדאָלן, קרישטאַלענע וואַזעס, ווי שוואַנען-העלדזער, מיט טויטע רויזן; אַשנבעכערס מיט האַלבע ציגאַרן; קרעדענצן מיט אַ צעפינקלט גלאַזוואַרג און פאַר-צעלייגעפעס מיט מאַלערייען.

ער איז געבליבן שטיין ביי אַן אָפּענער, אויסגעליידיקטער שאַנק, וואָס האָט מיט איר גלאַנציקער העל-ברוינער פאַליטור דערמאָנט אין פּידל-האַלץ.

ער האָט פאַרמאַכט די שאַנק. מיטן אָנגעצינדענעם לעמפל אין דער האַנט איז ער געבליבן שטיין ווי פאַרשטיינערט. אין שאַנק-שפיגל האָט ער דערזען אַ פּרעמדן שאַמץ... ס'איז אים געקומען אויפן געדאַנק, אַז אין

קאצעט האָט מען אויסגעטוישט זיין שאַטן, וואָס איז מער צו אים גופא נישט ענלעך... ער האָט פאַרלאָשן דאָס לעמפל. דער שפיגל איז פאַר-וואַנדלט געוואָרן אין אַ שטיק באַזילבערט גלאַז, באַהויבט מיט אַ שוואַרץ-בלויער נאַכט-חשכות. ער האָט ווידער אָנגעצונדן ליכט. דער פרעמדער שאַטן איז שוין ווידער דאָ... און בעת ער נעמט אַוועקשפאַנען, שלייכט זיך דער שאַטן אַרויס פון דער טיר-ראַם און פאַרלויפט אים פאַרויס דעם וועג.

אין וואַרמזאַל זענען די פאַטעלן אין טישלעך געלעגן איבערגעדריימע, מיט די פים אין דער הויך. אין שלאָפצימער איז דאָס בעטגעוואַנט גע-ווען צעוואָרפן אויפן פאַרקעט. אין באַדצימער איז אין וואַנגע געזעסן אַ גרויסע ליאַלע. צופוסנס פון די קאָרידאָרן-הענגערס האָבן זיך געוואַל-גערט מענער-און דאַמען-קליידער, אַ גרינער קאַפעליוש מיט אַ פּעדער. אויף דער וואַנט איז געהאַנגען אַ יאַנד-ביקס, די לופע געווענדעט צו אַ הירשן-קאַפּ מיט געדריימע פּערלמוטערנע הערנער.

עליאַש איז אַריין אין דאָקטערס קאַבינעט, באַלויכטן דעם גרויסן ראַדיאָגראַפישן אַפּאַראַט, און דערזען אַ קראַנקן-בעטל, איבערגעצויגן מיט אַ ווייסער צעראַטע. דאָ איז געמיטלעך געשלאָפן דעם דאָקטערס קאַזי, וואָס האָט זיך אַ דערשראָקענע איבערגעוועקט און עליאַש גענומען באַ-מראַכטן מיט אירע גרינע פּאַספּאַר-אויגן.

ווי נאָר ער האָט זיך דערנענטערט צו דער קאַזי, איר געוואַלט אַ גלעט מאַן, איז זי האַסטיק אַראָפּגעשפרונגען פון קראַנקן-בעטל און מיט אַ מיאָקען גענומען אַרומקריכן אין די פאַרשטוממע צימערן.

דאָס בענקענדיקע מיאָקען פון דער קאַזי האָט טיף אָפּגעשלאָגן אין עליאַשעס האַרץ. ער האָט זיך גענומען מאַכן פאַרוורפן :

„וואָס בין איר עפעס דאָ אַליין אין אַזאַ גרויסער וווינונג ? ערשט נעכטן זענען מיר געווען 36 מאַן אין איין ענג, שמוציקן באַראַק, און היינט האָב איר שוין דאָ נישט געקענט פאַרמראַנגן נאָך אַ חבר ? אוי, מענטש !“

און ווי די איינזאַמקייט וואַלט אים מיט אַ מאַל גענומען יאָגן — איז ער ווידער אַרויס אויפן באַלאַקאָן.

פון דער שטאָט האָבן זיך דערמאָגן יידישע קולות. פון אַ קאָנאָר-
מע האָבן זיך אַרויסגעהערט מיליטערישע לידער, באַגלייט פון מאַנדאָ-
לינעס.

נישט לאַנג סראַכטנדיק, איז ער אַראָפּגעגאַנגען, אויפזוכן אַ לאַגער-
חבר. אָבער אַרייַנקומענדיק אין גאַרסן, וואָס האָט ווי אַ בלומענקראַנץ
אַרומגעאַרמלט די געביידע, האָט ער אַ שטאַרקן צימער געטאָן. אויפן
גאַכטיק-טונקעלן גראָז האָט ער באַמערקט אַ העלן פלעק פון אַ לאַמפּ-
פון אַ פענצטער הינטער פאַרצויגענע פאַרהאַנגען האָט ער דערזען ליכט.

— וואָס טוט זיך דאָ? זאָל דאָ וווינען נאָך אַ קאַצעמניק?

מיטן לעמפל אין דער האַנט האָט ער זיך דערנענטערט צו דער טיר
און אָנגעקלאַפּט. ס'האַט אים קיינער נישט געענטפערט. אַ נייגעריקייט,
געמישט מיט שרעק, האָט אים גענומען באַהערשן. ער האָט געעפנט די
טיר און איז פאַרויכטיק אַרייַנגעגאַנגען. דער שיין פון אַ לאַמפּ האָט אים
אַרייַגעפירט אין אַ שלאַפּצימער. ער איז געבליבן שטיין אַ געפלעפּטער.
אין בעט איז געלעגן אַ זקנה מיט אַ געל-איינגעשרומפן פנים. איר האַלדן
האַט אַ קריי געטאָן:

— דערשיסט מיך נישט!

ווער זייט איר? — האָט עליאַשעס שטימע נאָך געציטערט פון
איר אויסגעשריין.

— אַ דייטשע פרוי. איר הייסט שילדקראַוט.

— אַ דייטשע פרוי? טאָ ווי קומט איר דאָ אַהער? די באַפעלקער-
רונג איז דאָך אַנטלאָפן, ווען מ'האַט אָנגעהויבן באַמבאַרדירן ברעסלאַוו.
אין דער פרי, בעת מיר האָבן פאַרלאָזט אונדזער קאַצעט, האָט מען
אונדז פאַרויכערט, אַז אין שטאָט געפינען זיך נישט קיין דייטשע
איינוווינער.

די אַלטינקע האָט מיט אויסגעלופעטע, פייכטע אויגן אָנגעקוקט
עליאַשן. איר מויל איז אַ היפשע וויילע געבליבן אָפן.

— זי זען דאָך... מיינע צוויי טעכטער... די מענער אויף די פראַנצן...
האַבן מיר איבערגעלאָזט... איר האָב אַ ביינער-קראַנקייט... זיי האָבן מיך

גישת געוואָלט מיטשלעפּן. פיגף און זיבעציק יאָר אַלט. וואָס זאָלן זיי טראָגן? אַ פעקל אַלטע בייגער? אָבער נאָט פאַרלאָזט גישט. מײן איי-ניקל, לױזע, גראָד די סאַמע יינגסטע איז היינט נאָכמיטאָג צוריקגעקומען זען, צי כ'לעב. זי איז געלאָפּן צו דער אַפטייקערין, צום שפיטאַל. איר ווייס גישט צו וואָס. גענוג, גענוג! איר וויל מער גאַרנישט. ייגנערע מענטשן זיינען אין דעם קריג אומגעקומען. כ'וואָלט שוין גערן געוואָלט אייגשלאַפּן... דעם אייביקן שלאָף...

עליאַש איז געבליבן אַ פאַרשמומטער. ער האָט ווי פאַרגעסן, אַן ס'רעדט צו אים אַ דייטשע פרוי. געהערט האָט ער נאָך דאָס ציטערנדיקע קול פון דער זקנה. דאָס פונקל-ברוינע הילצערנע בעט האָט אויף אים געווירקט ווי אַן אָפּן קבר. אָבער גישט פאַרגינגענדיק דער דייטשער פרוי זיין יידישן מיטליד, וואָס האָט זיך געוועקט אין זיין האַרץ און דער-שפיקט דאָס נקמה-געפיל, איז ער מיט שווערע טריט צוריק אַרויף אין דאָקטערס וווינג, זיך אויסגעבעט אויף אַ קאַנאַפע און געלייגט שלאָפּן-

אַרום צוועלף אַזייגער האָט אים אַ לייכט קלאָפּן אין דער טיר אויפ-געוועקט. ער האָט זיך אויפגעכאַפּט אַן איבערשראָקענער פון זיין קאַשמאַר-נעם שלאָף.

דער שטאַטזייגער ביים ראָטהויז, וואָס האָט אַזוי מאַרדנע, אומעטיק אַריינגעקלונגען אין דער שטומער, טיף-בלויער נאַכט אַריין, האָט אים דערמאַנט אין קאַצעט, ווען זיין וועלט איז נאָך געווען פאַרצוימט מיט שמעכלדראַטן. ער האָט זיך אַרומגעקוקט, און געוואָלט לויפן מיט „יענע ווילדע טריט“, וואָס האָבן אָפּמאַל דערגענטערט צום טויט. ער האָט נאָך געהערט „יענע קולות“ און אַ בייז-געדערעפטשע פון האַלצזוילן. אָבער דער וואַנטזייגער, וואָס האָט אַזוי ריטמיש-שפילעוודיק געטיקטאַקעוועט, האָט אים דערמאַנט, ווו ער געפינט זיך. דאָס לייכטע קלאָפּן אין דער טיר האָט זיך ווידער אַ מאָל דערהערט. ער האָט אַ כאַפּ געטאַן דאָס מאַשן-לעמפל, האָט זיך אַ פאַרשלאָפענער צוגעשאַרט צו דער טיר און זי פאַר-זיכטיק אויפגעשפאַרט.

אויף דער שוועל איז געשטאַנען אין אַ געבלימלט נאַכטהעמד אַ הויך, שלאַנג מיידל. אין דער האַנט — אַ נאַפּטלאַמפּ מיט אַ דין, בלוי-מייכנלאַז, וואָס האָט געוואָרפן אַ מאַמע שוין אויף דעם מיידלס אויסגע-

בלייכמע באַקן. אירע האָר זיינען געווען צעלאָזן איבער די אַקסלען. פון די בלוי-גרינע אויגן האָט אַרויסגעקוקט אַ שרעק. איר אונטערשמע ליפּ האָט געציטערט.

— אַנטשולדיקט, גענעדיקער הער, אַנטשולדיקט! — האָט דעם מיידלס שטימע געקלאַנגען ווי אַ געבעט, — מיין גרויסמוטער... בעט אייד זייער... זייט אַזוי פריינדלעך און קומט אַראָפּ! ... זי פילט זיך שלעכט... — האָט דאָס מיידל אָפּגעהאַקט און אַראָפּגעלאָזט די אויגן.

— איר ווויז טאַקע אין דאָקטאָר שולטיץ'ס וווינונג, אָבער איר בין דאָך נישט קיין דאָקטאָר.

— אַ, זאָגט אונדז נישט אָפּ! — האָט דאָס מיידל גענומען שלוכצן. — איר זייט דאָך דאָ דער איינציקער מענטש אין הויז.

— מענטש? — האָט עליאַש זיך פאַרקרומט. — איר בין דאָך אַ ייד, אַ קאַצעטניק.

— איר ווייס גאָרנישט. — האָט דאָס מיידל געשלאַנגען טרערן. — איר בעט אייד, מיין גרויסמוטער בעט אייד, קומט אַראָפּ, דערבאַרעמט אייד, קומט אַראָפּ!

בעת עליאַש האָט געשמעלט דעם ערשטן טראָם, איז דאָס מיידל גע-לאָפּן פאַרויס מיט דער לאַמפּ אין דער האַנט און באַלויבטן זיינע טריט.

ביי זיין אַריינקומען האָט די זקנה געוואָרפן אויף עליאַש אַ טויט-אַנגסטלעכן בליק און מיט אַ שווערן אָפּזיפּן געזאָגט:

— איר האָב נאָך אייד געשיקט... דאָס אָפּשטאַרבן קומט מיר אָן שווער... מיין מוטער איז אויך שווער אָפּגעשטאַרבן... זי האָט דעמאָלט געשיקט נאָך אַ פאַסטאָר...

— בין איר דען אַ פאַסטאָר? — האָט עליאַש שטיל געזאָגט און אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ.

— איר ווייס, אַז איר זענט אַ ייד — האָט די אָפּשטאַרבנדיקע גע-רעדט, ווי זי וואָלט איר קול נישט אַרויסגעלאָזט פון מויל, נאָך צוריק פאַרשלאַנגען אין דער קעל. זאָגט מיט מיר כאַטש אַ פאַר ווערטער פון אייער ביבל!

— מײן מוח איז אין די קאצעמן מעמפ געוואָרן... אײך קען אײך נאָר עפעס דערציילן פון די דײטשע גיהנומ'ס. אָבער דאָס קען דאָך דערשטיקן.

— אײך בעט בײ אײך נישט עפעס אַנדערש... זעצט אײך, וועט זיך מיר דוכטן, אַז דער פּאַסטאָר ברענגט מיר דעם לעצטן פּרײסט.

— אין קאצעט גראָסראָזען, — האָט עליאַש גענומען דערציילן — וואָס געפינט זיך נישט ווייט פון דאַנען, האָבן די נאַצײס אויפגעשטעלט אַ טורעם מיט גערדיימע שטיגן. דער טורעם איז געווען באַשטימט פאַר אונדז, יידן. ווען אײנער פון די קאצעמניקעס האָט זיך מיט אײן אויגנבליק פאַרשפּעטיקט בעתן באַפעל: „מיצן אָפּ!“ אָדער ווען מ'האַט בײ אַ קאצעמניק געפונען אַ פאַרפּוילט מײערל, אַ געפרוירענעם קאַרטאָפּל, איז ער פאַרארטײלט געוואָרן צו לויפן אויפן טורעם. אין וויפּל מינוטן ער מוז דערלויפן ביז צום שפּיץ טורעם, איז געווען אַ פּראַגע פון שיקאַל. אײנער האָט געקענט באַקומען פינף מינוט, אַ צווייטער — דריי מינוט, אַ דריטער — צוויי מינוט. אונטן, צופוסנס פון טורעם, זענען געשטאַנען שוואַרץ-געקליידעטע נאַצײונגען מיט די בראַונינגס אין די הענט; אײ-נער האָט געקוקט אויפן זײנער און די אַנדערע האָבן גאָכאַנאַנד אַראַפּ-געשאַסן די פאַרשפּעטיקטע שטראַפּלינגען.

אײך אַלײן בין אײך אַ מאָל געווען פאַרארטײלט צו לויפן צום שפּיץ טורעם אין דריי מינוט. אײך האָב דעמאָלט פון דער גוטער דײטשער דערנערונג זיכער נישט מער געוויגן ווי אַ קינד. אַ פאַרבליבענע נאַטור, בין אײך מיט אַלע מײנע פאַרבליבענע קרעפּטן און ווי אַ טײוול דער-לאָפן אין דריי מינוט טאַקע ביז צום שפּיץ טורעם. אָבער ווען ל'בין אַראַפּגעגאַנגען אַ דערשעפּפּער אָן אַטעם, און אויסשפּײענדיק אַ שטיק בלוט, האָבן די שוואַרצע הענקערס זיך הילכיק צעלאַכט:

— „דו האַסט אונדז באַשווינדלט, הימלס-הונט! ביסט געלאָפן דריי-פיר שטיגן מיט אַ מאָל. איצט נעם דיר אַלײן אַ פוסכענקען און לײג דיר אַוועק אין מיטן אַפעל-פּלאַץ. דו באַקומסט צוואַנציק שמיץ אויפן הויזן הינטן...“

זיי זענען געווען זיכער, אַז נאָך די צוואַנציק שמיץ וועל אײך זיך אַראַפּגליטשן פון דעם בענקעלע אַ דערהרגעמער... וועלכער כוח ס'האַט

מיד דעמאָלט נאָך אויפגעהויבן, קען איר נישט פאַרשטיין און כ'וועל
עס שוין קיין מאָל נישט פאַרשטיין...

ביי די ווערמער האָט זיך דאָס מיידל צוגעשאַרט צו עליאַשן און
כאַרירגריק אים קוים-קוים ביים אַקסל, האָט זי מיט צימערדיקע ליפּן
און מיט אַ פאַרשלונגענעם אַטעם אַזאַנט :

— צו וועמען רעדן זי, מיין גרויסמוטער איז שוין מויט !

עליאַש האָט אויפגעצימערט. ער האָט געזען דעם מיידלס פנים כאַנאָסן
מיט פרערן. זי האָט אַנידערגעקניט ביים בעט און געקושט דער אַלטיג-
קערם רעכטע האַנט, וואָס איז געבליבן ליגן אויף דער דעק מיט אַן אַפּענער
דלאַגיע, ווי אַ שיסעלע. און אין דעם דאָזיקן ביינערדיקן קאַלמן שיסעלע
איז אַריינגעפאַלן דעם יוגען מיידלס אַ וואַרעמע פרער.

עליאַש האָט זיך אַ ריס געמאָן פון אַרמ, צוקנדיק מיט ביידע אַקסלען.
ער איז מיט לאַנגזאַמע טריט אַוועק פון טויטנבעט. פאַר זיינע אויגן זיינען
געבליבן פינקלען די צוויי דריבניטשקע פערעלעך אין דער זקנה'ס אויערן,
וואָס זענען אין איין רגע מאַטער געוואָרן, ווי מיטגעשטאַרבן. הערנדיק
הינטער זיך באַרוועסע טריט, האָט ער ביי דער טיר אויסגעדרייט דעם
קאַפּ און געפרעגט :

— וווּ גייסטו ?

— איר גיי מיט אייך ! — האָט דאָס מיידל געכליפעט — איר
קען דאָך דאָ נישט בלייבן אַ גאַנצע נאַכט מיטן מויט...

— מיליאָגען פון אונדזערע מיידלעך זענען געבליבן מיטן מויט...
בלייב דו אויך... — האָט ער פּאַוואָליגקע פאַרמאַכט די טיר, וואָס האָט
אַ סקרופע געמאָן, ווי אַ טויט-קאַסטן.

פּאַריו, 28 אָקטאָבער 1960.

לייבל ראשקעס

ד

'איז געווען נאָכן האַלבן חודש אַפּריל. די נאָכמיטאָגזון האָט העל-בלענדיק געשיינט. אַ לויטערער, דורכזיכטיקער הימל, אַדורכגעשמרייפּט מיט געקארבטע, ווייסע וואַלקנדרלעך, האָט אַזוי שלווהדיק אַרומגענומען דאָס שטעטל מיט די הענגל-בריקלעך איבערן שפיגלדיקן טייך. די גידע-ריקע פאַרשיידנקאָליריקע הייזקעלעך האָבן זיך געטוליעט אין אַ געפלעכט פון צווייגן, וועמענס קנאַספּן האָבן ווי מיט פאַרמאַכטע אויגן שוין אויסגע-קוקט דעם קומענדיקן פּרילינג.

דער דאַמען-שניידער לייבל ראשקעס, אַ ווייס-האַריקער, מיט אַ פאַר-רונדיקטער פלייצע, האָט זיך מיט האַסטיקע פּריט אַדורכגעשמופּט דעם אַרויסגאַנג פון אַ פּראָווינצער טונקל וואַקזאַלעכל.

אונטערן רעכטן אַרעם האָט ער געהאַלטן אַ שוואַרץ פּערדל מיט אַ ווייסער גרווע, אונטערן לייקן — אַ מאַסקע.

לייבל ראשקעס האָט זיך אַרומגעקוקט. אינעם שמעטלדיקן הינטער-גרוגט האָט ער דערבליקט נייע הויכע קאַנטיקע בלאַקן. אַ שורה וועגעציע-נישע פענצטער, וואָס האָבן זיך געשפיגלט אין דער זון, האָבן אים פון דער ווייטנס אַ בלענדר געמאַן.

„יא, דאָרט מוז עס אורדאי זיין. דאָרט וווינט מיין טאָכטער“.

אַבער באַלד האָט פאַר אים אויפגעטויכט אַ גאָמיש קלויסטערל. דער באַגילדעטער צלם אויפן שפיץ פון אַ סורעמל האָט אים אַ שטאַך געמאַן.

ער האָט לאַנגזאַם גענומען שפּאַנען צו די נייע בלאַקן. גייענדיק, האָט ער זיך דערמאַנט, אַז מלחמה-צייט, נאָכן אַנטלויפן פון פּיטווייע, האָט ער זיך געפּלעגט אַזוי אַרומבלאַנקען איבער פּרעמדע שטעמלעך און דער-פּער. און הגם ער איז דעמאָלט געווען פאַרשמעלט פאַר אַ פּויער, מיט אַ פאַך פאַרמיסטיקטע הילצערנע טרעפּעס אויף די פּיס און אַ זאַק אויפן אַקסל, האָט זיך אים תּמיד אויסגעדוכטן, אַז פון יעדן ווינקל רוקט זיך עפּעס אַרויס אַ געשפּענסט, וואָס דערקענט אין אים דעם ייד און וועט אים אַוועקפירן צו דער געשטאַפּאַ.

איצט איז אים די שמעטליקע פּרעמדקייט געווען היימיש. ער דאַרף פאַר קיינעם נישט קיין-מורא האָבן. פּונדעסוועגן האָט ער אַפּגעפּילט, אַז ער האָט יאָ פאַר עפּעס מורא.

„מיין אייניקל איז שוין אַלט זעקס יאָר און כ'האַב נאָך מיט מיין איידעם נישט אויסגערערט קיין וואָרט...“

ער האָט זיך פּאַוואַלינקע דערנענטערט צו די נייע בלאַקן, געבליבן שפּיין אויף אַ רחבותדיקן הויף, מיט הויכע, שפּיציק-אויפּגעטורעמטע זאַמבּערג, אַרום וועלכע ס'האַבן זיך מיט נרויס געפּילדער געשפּילט יונגע קינדער. ער האָט זיך אַ וויילינקע איינגעקוקט, מיינענדיק, אַז ער וועט דאָ דערזען זיין אייניקל. פּרעמדע מענשן זענען אַנטקעגנגעקומען און האָבן אים מיט גייעריקייט באַטראַכט. ער האָט נאָכגעזען דעם הויז-גומער און אַרױפּגעבליקט אויפן צווייטן שטאַק, דערקענט זיין ראשעלס מאַנטל, וואָס האָט אים גערופן און געשראַקן צוזאַמען... ער האָט זיך תּחילת אַ ריס געמאַן פון אַרט, באַלד זיך געהאַמעוועט. לטוף איז ער מיט שווערע פּריס אַרױפּגעאַנגען.

ער איז שפּייגעבליבן פאַר אַ מעשן פּעוועלע מיטן אויסגעקריצטן גאַמען :

Mme et M. JOINEAU.

זיין טאכטער האָט געעפנט די טיר. זי האָט אַ שטאַרקן צימער גע-
טאָן און זיך צוריקגעצויגן.

— דער פאָפּאָ? ! וואָס איז געשען? אפשר די מאַמאָ?...?

— שרעק ריך נישט, ראַשעל! כ'בין געקומען זען דיין נייע וווינונג.
— איז איר דער פאָטער געפאלן אויפן האַלדז.

ראַשעל איז אַלץ נאָך געשטאַנען אַ צעמומלעם, אַ מוטושטשדיקע. אין
אירע גרויסע שוואַרץ-סאַמעמענע אויגן האָט זיך אָפגעשפּיגלט מער שרעק
ווי פרייך. אָבער באַטראַכטנדיק איר פאָטער, וואָס איז געשטאַנען אויף
דער שוועל אַזוי אומבאַהאַלפן און אומדרייסט, גלייך ווי ער וואָלט על
פי מעות אַריינגעפאלן אין אַ פרעמדער דירה, האָט עס איר פאַרקלעמט
ביים האַרצן.

— וואָס שטייטו ביי דער טיר, פאָפּאָ? דו ביסט דאָך ביי דיין
טאָכטער. קום טאַקע באַקוקן די וווינונג — האָט זי געזאָגט. — זע, ווי
גרויסאַרטיק כ'האָב זיך איינגעאַרדנט.

לייבל ראַשקעס איז איר אַ צעשמריימער נאָכגעגאַנגען, צימער איין,
צימער אויס. די שטובן האָבן געשימערט מיט פרישע פאַרבן און ניין-
בלאַנקענדיק מעבל. ער האָט יעדעס צימער באַטראַכט מיט אַן אָפן מויל
און שווער אָפגעאַטעמט.

שטייענדיק אַזוי פאַרגאַפּט אין קינדער-צימער, האָט פלוצלונג ערגעץ
אַ קלאַפּ געמאַן. ראַשעל האָט אויפגעציטערט, אָנגעכאַפּט זיך אין פאָ-
טערס אַקסל. זי האָט געמיינט, אַז ס'איז ווער אַריינגעקומען.

אַ באַרואיקטע האָט זי דעם פאָטער אַריינגעפירט אין אויפנאַם-צימער.
לייבל ראַשקעס האָט זיך אַוועקגעשמעלט ביי דער ביבליאָמעק-שאַנק. ער
האָט זיך פאַוואָלינקע אָנגעמאַן די ברילן און באַטראַכט די אויפשריפטן
אויף די גאַלד-און זילבער-געליישמע רוקנס. זיינע אויגן האָבן עפעס גע-
זוכט. ער איז מיט אַ דערשטיקט זיפצל צוגעגאַנגען צום געדעקטן טיש,
און האָט זיך שווער אַראָפגעלאָזט אויף אַ ווייד-געבעטן שטול.

— כ'האָב אויך אַ שטיקל ביבליאָמעק, אָבער... כ'בין ריך נישט

געקומען פייניקן... ס'זאל דיר דא זיין מיט גרויס מזל! כ'האָב פון דיר באמת גרויס נחת, סאָכטער מיינע!

— מאָ פאַרוואָס האָסטו אזוי לאַנג געוואַרט. אין יענער ווייניג אויפן אַלמן מאָנאַטער ביסטו מיר קיין מאָל נישט געקומען זען. ס'קינד? כ'האָב עס דיר כסדר געמוזט ברענגען צו ווייזן. ס'וועט דיר אפשר נאָר-נישט דערקענען. ס'וואָלט שוין, כ'לעבן, צייט געווען, אַז דער ברוגז מיט מייז מאַז... — האָט זי אָפּגעהאַקט.

דער פאָטער איז געזעסן אַ שווייגנדיקער און האָט מיט פאַרזשמו-רעמע אויגן באַטראַכט זיין שיינע ברונגעמע סאָכטער, וואָס האָט נאָך אין זיינע אויגן אויפגעהאַלטן דעם קינדערישן חז און דעם אומשולריקן בליק, אַקוראַט ווי ער וואָלט זי אַקאַרשט אָפּגעוואַרט ביים טויער פון לאַמאַר-סין-ליציי.

— כ'בין צופרידן, וואָס דו זעסט גוט אויס, ראַשעל! — האָט דער פאָטער זיך דערפילט היימישער און פאַררויכערט אַ ציגאַרעט.

— ביי מייזן מאַז איז דען פאַראַן אַ צו טייערע זאַך פאַר מיר? כ'גיי מאַכן אַ גלעזל טיי, פאַפּאַ, אפשר אַ גלעזל ליקער מיט אַ קיבעלע? ניין, כ'וועל פריער אָנשטעלן דעם פיקאַפּ. כ'האָב שיינע יידישע דיסקן.

— מ'דאַרף נאָרנישט, ראַשעל. אַ גלעזל טיי, מילאַ. דער קאַפּ דרייט זיך מיר עפעס...

— פילסט זיך נישט גוט, פאַפּאַ?

— מיר, מייזן קינד... מ'ווערט אַלט... אויסגעהאַרעוועט... די מלחמה לויגט אין די ביינער... די פיס זענען אין די פריבע וועטערן ווי געליימט... מ'דאַרף זיך שוין אַרומדאַקטערן...

— די מאַמע האָט מיר געזאָגט.

ראַשעל איז אַריין אין דער קיך און אָנגעצונדן די גאַז-מאַשינקע, זיך דאָרטן אַ וויילע געזוימט און ווידער אַריינגעקומען אין אויפנאַם-צימער. דאָ גענומען אַרומפלאַטערן. אַ שעלקע פון איר קורציגן בלוז קיכן-שירצל איז איר נאָכאַנאָנד אַראָפּגעפאַלן פון רעכטן אַקסל. אירע פער-שוואַרצע האָר זענען געווען צעפלאָקסן, צעפלאָשעט. זי האָט אין גרויס איילעניש

אַרָפּנענומען פונעם קאַמין אַ קרישטאלענע וואָזע מיט אַ גרויסן בוקעט
ליליעס און אים אַוועקגעשטעלט אינמיטן טיש. זי האָט אויפגעשטעלט אַ
טונקל-גרינעם טיי-סערוויס, אַ געפילטן פאַרט און אַ קלאַש פּרוכטן.

איינגעגאַסן דעם טיי, האָט זיך ראַשעל אַ צופרידענע אַוועקגעזעצט
קעגנאיבער איר פאַטער. זי האָט אים באַטראַכט, געזען, אַז ער איז שוין
גרוי ווי אַ טויב, די אויגן — אויסגעלאָשן. ס'איז איר געקומען אויפן גע-
דאַנק, אַז זינט זי האָט חתונה געהאַט, איז דער פאַטער אַלט-געוואָרן.

גראַד אין דער רגע איז אַן אויטאָמאָביל מיט אַ הילפיקן געטרובע
אַריינגעפארן אין הויף אַרײַן. ראַשעל האָט זיך אַ פאַרצאַפּלמע אויפגע-
כאַפט, צוגעגאַנגען צום פענצטער און האָט זיך אַרויסגעבויגן, אַ מאָל
אויף רעכטס, אַ מאָל אויף לינקס, געבליבן שטיין אַן אויסגעבלייכטע, אַ
שווער-אַטעמדיקע.

— וואָס האָסטו זיך אַוועקגעשטעלט ביים פענצטער ?

— אוי, ס'איז מיר שוין בעסער ! — האָט זי זיך צוגעלייגט די האַנט
צום האַרץ. — כ'האַב געמיינט, אַז מײן מאַן איז אומגעריכטערהייט אַן-
געקומען.

— און וואָס וואָלט געווען, טאַכטער מיינע, דו האַלטסט דען אין
שטוב אַ פאַרברעכער ?

— כ'וואָלט נישט געוואָלט, אַז ער זאָל דיך דאָ טרעפן. — האָט זיך
ראַשעל צוריקגעזעצט און האָט שווער אַנידערנגעוואָרפן די הענט אויפן
טיש. — כ'וועט שוין אפשר בלייבן אַן אייביקע שנאה.

— מענטשן האָבן מיר טאַקע געוואָרנט, — האָט לייבל ראַשקעס
אַרויסגעזיפצט — אַז כ'זאָל זיך נישט אַריינמישן. כ'וועל נישט האָבן קיין
טאַכטער, נישט קיין איידעם, נישט קיין אייניקלעך. כ'האַב שוין מער ווי
אייזן מאָל חרטה געהאַט, ווייל סיי-ווי קען איר דאָך גאַרנישט ענדערן.
אַבער כ'קען מיר נישט העלפן. מײן ווייסיק איז גרויס... נאָך אַזאַ
שחיסה... מ'האַט גענצלעך געוואָלט אויסברענגען דעם ייד... דו מיינסט,
טאַכטער, אַז הימלער איז געווען דער ערשטער אונדז צו מאַרדעווען ?

— ווער נאָך, פאַפּא ?

— ס'האָט זיך נאָך אָנגעהויבן ביי יעזוסן. היטלער ימה שמו האָט נאָך
נאָכגעמאַכט אַנדערע. ער האָט עס געמאַכט גרויזאַמער, ווייל ער האָט
געוווּסט, אַז די קריסטלעכע וועלט שווייגט...

— מיין מאַן איז דאָך נישט קיין גלויביקער קריסט, פאַפּאָ. ער איז
דאָך נאָך פון קריסטלעכן אָפּשטאַם, אַזוי גוט ווי איר בין פון יידישן
אָפּשטאַם. מיר האָבן איין שפּראַך און איין קולטור.

— כ'האָב שוין די חכמה מער ווי איין מאָל געהערט. — האָט זיך
דער פּאָטער אויפגעכאַפט און גערוועזן גענומען שפּאַנען. — וויי און
ווינר! מ'דערציט קינדער אין פּראַנקרייך... מ'איז אפּשר אַליין אויך אַ
ביסל שולדיק.

— אורדאי! — האָט ראַשעל אויסגעשריגן. — ווען כ'בין געווען
אַ קליין מיידלעך, האָט איר מיר אָנגענומען ביי דער האַנט און אַריינגע-
פירט אין אַ פּראַנצויזישער שולע. אַ קינד האָט דאָך נישט קיין שכל. ווו
מ'פירט עס, דאָרט גייט עס. איצט וואָלסטו געוואָלט, אַז כ'זאָל ווערן
אַנדערש אָבער האָסט דאָך מיר שוין צענדליקער מאָל צוגעזאָגט, אַז מיר
וועלן מער וועגן דעם נישט רעדן.

— דו מיינסט, טאַכטער, אַז איר רעד ? מיין טויטער טאַטע רעדט
פון מיר אַרויס, מיין זיידע און עלטער-זיידע רעדט. אָבער, איבעריקע
רייד. לאָמיר אַוועקגיין! כ'ווייל נישט, אַז ס'האַרץ זאָל דיר צוליב מיר
ציטערן. נאָ, ראַשעל, נעם צו דאָס שפּילצייג פאַר מיין אייניקל.

— אָ, וואָס פאַר אַ ווונדערבאַר פּערדעלע! ס'קינד וועט זיך פרייען.
אָבער די מאַסקע נעם צוריק, פאַפּאָ! טויש זי אויס אויף אַ שאַכטל קאָ-
לירטע בלייערס. פאַראַיאָרן פורים האָט מיין מאַנסס חבר זשילן
געברענגט אַ מאַסקע, איז ער אין איר געפאַלן און האָט זיך שיער נישט
געהאַט אויסגעלענקט אַ פיסל.

— אויב אַזוי וועל איר זי טאַקע אויסטוישן. זיי געזונט ראַשעל!
— האָט זי דער פּאָטער צאָרט אַרומגענומען, אַ קויש געמאַן אין שטערן,
נאָך אַ מאָל זיך אַרומגעקוקט און זיך שטאַנדריק אַרויסגעשארט.

געשפּאַנט האָט ער אויפן שאַסיי מיט אַ האַסטיקן טראָם, גלייך ווי
ס'וואָלט אים ווער נאָכגעיאָגט. פּלוצלונג האָט אים אַ געדאַנק אָפּגעשטעלט:

„גיי צוריק, לייבל! שמעל דיר אױעק ביים טויער אָפּוואַרמן דיין
אייניקל. ווילסט עס דאָך זען.“

מיט פעסטע טריט איז ער צוריקגעגאנגען. ס'האָט טאָקע לאַנג נישט
געווערט, ווי קינדער-קולות האָבן גענומען פאַרהילכן די לופט, אַקוראַט
ווי אַ וואַסערפאַל וואָלט מיט אַ מאָל אָנגעהויבן צו שטראָמען.

אַ גרופע קינדער, ווי אַ משאַמע פאַרביקע פייגעלעך, איז אַרויס פון
דער שול-געביידע און זיך צעפלוויגן אין פאַרשיידענע ווינקעלעך.

לייבל ראשקעס איז געשמאַנען מיט אַ קלאַפּנדיק האַרץ און גע-
בלינצלט מיט די אויגן. קינדער-פּנימלעך האָבן פאַר אים פאַרבייגעשוועבט.
און אָט איז טאָקע זיין בלאַנד אייניקל. מיט איין שפּרייז איז ער אויס-
געוואַקסן ביים קינד. ער האָט עס אַ כאַפּ געמאַן אין די הענט אַרײַן, גע-
נומען קושן און מיט אַ האַלב-פּריילעכער, האַלב-ווייגענדיקער שמימע
געפליסטערט:

— דער זיידע, זשיל, דיין זיידע!

דאָס קינד האָט אויף אים געוואַרפן אַן איבערגעשראַקענעם בליק און
איז אַנטלאָפּן.

— זשיל! זשיל... איז לייבל ראשקעס געבליבן שטיין ווי אַן אויס-
געהוילטער.

פאַר צעטומלעניש איז ער אױעק אין אַן אַנדער ריכטונג און איז
אַרויסגעקומען ביים ברעג טײד. ער האָט זיך שווערלעך אױעקגעזעצט אויף
אַ שטייגערגעד באַנק. די זון האָט מער נישט געשיינט. די אַרומיקע לופט
איז געווען האַלב-שאַטנדיק, דעמערדיק. דער הימל — פאַרכמאַרעט. דער
טייך איז געווען פאַרצויגן מיט אַ בלויער דורכזיכטיקער פּאָנע. אַ שימע-
רע שערענגע זילבערנע און רוימע ווערבעס איז געשמאַנען מיט געבויר-
גענע קעפּ צום וואַסער-שפיגל. אַ יונג פאַרל האָט זיך אויף אַ בריקל גע-
טוליעט און געקושט.

„הייסט עס, אַז אויב איך וועל לעבן, קען אַ מאָל מיין אייניקל, שוין
אַ דערוואַקסענער מענשט, פאַרבייגיין און קוקן אויף מיר ווי אויף אַ
ווילדפּרעמדן.“

לייבל ראשקעס האָט דערהערט אַ קינדעריש געלעכטער. ער האָט
אויסגעדרייט דעם קאָפּ און באַמערקט אויף דער זעלבער באַנק אַן אַרעם
געקליידעטע פּרוי מיט אַ יינגעלע, וואָס שפּילט זיך מיט דער מאַסקע, וועל-
כע לייבל האָט נאָך אַליץ געהאַלטן אין דער האַנט.

ער האָט זיך אַ טרייסל געטאַן און שווער-אַמעמדיק זיך געוואָנדן צום
יינגעלע :

— נאַ, מיין קינד ! — האָט ער דעם יינגעלע דערלאַנגט די מאַסקע
— אַ נפּאָא-מינאַ... דו אָדער מיין אייניקל... :

ער האָט זיך אויפגעכאַפּט, און מיט שווערפּיסיקע פּריוט זיך אַוועק-
געשלעפּט אין דער ריכטונג פּון וואַקזאַל.

די אלמנה און דער שומר

פון אלטן פאלקלאר

די דער דאָזיקער מדינה, וואָס האָט אין דער לעגענדע נישט קיין נאָמען, איז געווען אַ מנהג, אַז יעדער פאַראורטיילטער צום הענגען האָט זיך געמוזט הוידלען אויף דער תליה פולע גיין מעת-לעת.

די וועכטער, וואָס האָבן זיך יעדע צוויי שעה געמוישט, זענען גע- ווען פאַראַנמוואָרטלעך פאַרן געהאַנגענעם גוף. אויב מ'האַט אַ מאָל אַ געהאַנגענעם אַראָפּגענגעט פון דער תליה, בכדי אים צו באַנראָבן געבן אַ משפּחה-קבר, האָט מען אויף דעם בר-מינגס אָרמ, אַן שום משפּט, אויפּגעהאַנגען דעם וועכטער.

איין מאָל איז אַ יונגער שיינער וועכטער געשטאַנען צופּוסנס פון דער תליה און באַוואַכט אַ געהאַנגענעם. בעת ער האָט איבערגענומען די שמירה, איז דער טאָג ערשט אויפּגעאַנגען.

ס'איז געווען אין אַנהייב פּרילינג. די זון אין מזרח איז אויפּגעאַנגען, ווי אַ גרויסע פייערדיקע רוין וואָלט אַרויסגעשפּראַצט פון אַ בלוי שפּיגלדיק טייכל, באַנאָסן מיט אַ ראָזעווען אָפּשיין. אַרום און אַרום איז נאָך געווען בראשיתדיק שטיל. פונעם שכנותדיקן בית-עולם האָט זיך דערטראָגן אַ געשאַרד פון ביימער, אַ פּויגל האָט שחרית-שירהדיק גע- שווישמערט.

דער וועכטער, וואָס איז געשטאַנען ביי דער תּלּיה, איז גראָד גע-
ווען געבענשט מיט אַ פּאַעמישער גשמּה. בעת ער האָט געוואָרפּן אַ
בלק צום מזרח-הימל און זיך איינגעהערט אין דער פּרימאַרגו-מוזיק,
האַט זיך אים אַליין, פאַר התּלהבות, אויך געוואָלט עפעס אויסזינגען.
אַבער ווען ער האָט ווידער דערבליקט דעם געהאַנגענעם, איז אַ שוידער
אַדרוך זיין גוף. אינמיטן דעם אויפגאַנג פונעם אַרומיקן לעבן, קוקט אויף
אים דער טויט מיט אַן אַרויסגעשטעקטער, שוואַרץ-בראַנדיקער צונג. ר' האָט
אַוועקגעשפּאַנט, אַבער דער טויט האָט אים גאַנגעקוקט מיט פּאַרגלייזטע
מיי-אַריינגעזונקענע אויגן-לעכער.

דער וועכטער איז געבליבן שטיין אַ דערשיטערטער. ס'האַט זיך אים
אויסגעוויזן, אַז ער גופא הענגט אויף אַ דינעם פּאַדעם צווישן לעבן און
טויט.

פּלוצלונג האָט ער דערהערט אַ ווייגענדיקע פּרויען-שטימע. תּחילת —
שטיל, כמעט ווי אַ ציטער פּון אַ סטרוגע. ביסלעכווייז איז דאָס קלאַנג-
ניש געוואָרן שאַרפּער און שאַרפּער.

דער וועכטער איז געוואָרן אזוי באַרוישט פון דער ווייגענדיקער שטי-
מע, אַז ער האָט האַסטיק געשמעלט אַ טראָט אין דער ריכטונג פונעם
בית-עולם. דערמאָנענדיק זיך, אַז ער איז פאַראַנטוואָרטלעך פאַרן
געהאַנגענעם, איז ער געבליבן שטיין. די פּרויען-שטימע האָט אַבער טיף
אַריינגעדונגען אין זיין געביין און אים מיט אַ געהיימער קראַפט גערופן.

ער איז אַרויפגעגאַנגען אויפן בית-עולם. אַ שטאָט מיט האַלב-פאַר-
זונקענע מצבות און געדיכט-צעפּלאַגטערטע קוסמעס איז אויסגעוואַקסן
פאַר זיינע אויגן. האַרט ביים טויער — אַ מיטה, אַ שפיצהאק, אַ שפּאַ-
דלע און אַ קעסמעלע ווייס זאַמד. אַ לייכטער געלויש פון בלעטער האָט זיך
געהערט פון דער אַרומיקער בית-עולם-שטילקייט.

ביי אַ פּרישן קבר-בערגל האָט דער וועכטער דערבליקט אַ פּרוי, אייני-
געהילט ביזן איבערן קאָפּ אין שוואַרצע טוילן, וואָס האָבן, ווי פּליגל
געפּאַכעט אין דער לופּט. פון אַ פאַרשאַטטן אוהל האָט אַרויסגעבלינצלט
די שייין פון אַ גשמּה-ליכט, וועמענס פּלעמל האָט ווי אַ גאַלד-שמעטערל
אַרומגעשוועבט אויפן שוואַרצן טויל פון דער יונגער אלמנה.

אַ רגע איז דער וועכטער געבליבן שטיין אַ געפּלעפּטער. ער האָט

דערזען, ווי די פרויען-פיגור באוועגט זיך, ברעכט זיך די הענט. ער האָט אויפסנוי דערהערט איר פאַרקלעמט קול, וואָס האָט גערעדט צום בערגל ערד.

מיט לאַנגזאַמע, פאַרזיכטיקע טריט האָט ער זיך דערנענטערט צו דער פרוי, זי לייכט אָנגערירט ביים אַקסל און שמיל געזאָגט:

— אומבאַקאַנטע, באַרואיקט אייך.

די אלמנה האָט זיך נישט איינגעהערט אינעם וועכטערס רייד. זי איז געשטאַנען אין דער זעלבער פּאָזע, מיט די אויגן געווענדעט צום בערגל ערד.

— ווי גרויס אייער ווייטיק זאָל נישט זיין, — האָט דער וועכטער געזאָגט — קענט איר דאָך נישט פאַרבלייבן ביים פּרישן קבר. איר זעט דאָך דאָ אין ערגעץ נישט קיין לעבעדיקן נפש.

די אלמנה האָט אַוועקגעשאַרצט איר שוואַרצן טיול פון די אויגן און האָט געוואָרפן אַ בליק אויפן פרעמדן.

דער וועכטער האָט תחילת אַ צימער געטאָן. ער איז געבליבן שטיין מיט אַן אָפן מויל, ווי פאַרבלענדט פון דער יונגער אלמנה'ס שיינקייט.

— נאָט מיינער! — האָט ער נאָך אַ רגע שווייגן אויסגערופן. — איך זע איצט די שענסטע פרוי פון אונדזער מדינה. הערט אויף צו וויי-גען. איצט בעת איך האָב שוין דערבליקט דעם געמלעכן שוין אין אייערע אויגן, וועט יעדע פרער פאַלן אויף מיין האַרץ ווי אַ שטיין. קומט אַוועק פון קבר! איך וועל אייד באַגלייטן אַהיים. נעמט אַן מיין האַנט און מיין טרייסט!

די אלמנה האָט דעם וועכטער דערלאָנגט די האַנט. ער האָט זי פאַוואָלינקע אַרויסגעפירט פון בית-עולם.

צוקומענדיק צו אַ וועלדל, האָט ער אַ זאָג געמאָן:

— אפשר וואָלט איר אייד דאָ אַנידערגעזעצט אויפן ווייכן שמע-קעוודיקן גראָז אַ ביסל אָפּווען! זעט, וואָס פאַר אַ וונדערבאַרן פּרימאָרגן מיר האָבן היינט! אַלץ אַרום זינגט און שפּילט. דער הימל איז לויטער און פאַרבנרייך. די זון דערוואַרעמט און דערהויבט די נשמה.

דער וועכטער האָט אויסגעמאַן דעם מונדיר און אים אויסגעשפּרײט
ווי אַ טעפּער פאַר דער יונגער אלמנה.

זי האָט זיך אַוועקגעזעצט און געזאָגט :

— איר וואָלט געוואָלט, אַז איר זאָל פאַרלאָזן דאָס אָרט, וווּ מײן
אומגליק איז געשען, אָבער מײן טרויער ליגט דאָך נישט אין אָרט, נאָר
אין האַרצן.

— כ'וואָלט געוואָלט וויסן אייער נאָמען — האָט דער וועכטער
געזאָגט און האָט זיך אַראָפּגעזעצט.

— איר וויל נישט, אַז אַ פרעמדער מאַן זאָל מיך איצט רופן ביים נאָ-
מען.

— קען איר אפשר וויסן, וווּ אייער הויז געפינט זיך ?

— אַ, נײן! — האָט די אלמנה געזאָגט מיט אַ זיפּץ. — ווי קען
צו איר קומען אַזאַ געדאַנק? וועל איר דען דערלאָזן, אַז אַ פרעמדער,
זאָל מיך באַזוכן, בעת דער שאַטן פון מײן מאַן שוועבט נאָך אַרום אין
יעדן צימער. איר דערהער אַפילו אַרויס פון דער שפּילקײט זײן קול.
איר קען אײך נישט מער ווי דאַנקען פאַר אייער גוט האַרץ. — האָט
די אלמנה אָנגעקוקט דעם וועכטער. — און איצט גײט צוריק אויף
איר פּלאַץ, דערפילן די שליחות פון דער מלוכה.

ביים וואָרט „מלוכה“ האָט זיך דער וועכטער אויפגעכאַפּט, ווי אַ
שלאַנג וואָלט אים אַ בים געמאַן. ער האָט אין גרויס איילעניש זיך צוריק
אָנגעטאַן דעם מונדיר און אַרײנגעלאָפּן אין תּפּיסה-הויף.

ער איז אַ פּאַל געמאַן איבער אַ שטיק געוואָנט, דעם געהאַנגענעם
שוואַרצע תּפּיסה-העמל. ער האָט געוואָרפּן אַ בליק צו דער תּלּיה. די
פעמליע האָט זיך געטרייסלט אויפן סלופּ אַן אויסגעהוילטע...

אַן איבערגעשראַקענער איז ער צוריקגעלאָפּן צו דער אלמנה און
מיטן שוואַרצן העמד אין די הענט איז ער אַ פּאַל געמאַן פאַר דער פּרויס
פּים.

— אַ גרויס אומגליק האָט מיך געטראָפּן! — האָט ער מיט אַ
פאַרסאַפּעטן אָמעס אויסגערופן. — מ'האַט מיך אַראָפּגעגעבט דעם געהאַנג-

גענעם. איר קענט דאך די געזעצן פון אונדזער לאַנד. מ'זעט מיר אויפֿ-
הענגען אויף זיין פּלאַץ. איר בין געקומען זיך מיט אייך געזעגענען. מיר
וועלן זיך שוין מער קיין מאָל נישט זען.

— לאַמיר נישט פאַרלירן קיין איין רגע! — אין די אלמנה אויפֿ-
געשפרונגען פון אָרט. — קומט!

— וואָס ווילט איר דען מאַן?

— גאַנץ פשוט. אויפגראָבן מיין מאַן און אים אויפהענגען אויפֿן
פאַרארטֿילשנס אָרט.

צעטומלט און איבערגעשראַקן זיינען ביידע אַרײַנגעלאָפֿן אין בית-
עולם און גענומען אויפגראָבן דאָס כרישע קבר.

— אונדזער חילול-המת האָט צו גאַרנישט גענוצט. — האָט דער
וועכטער אַ פאַרצווייפלטער אויסגערופֿן.

— פאַרוואָס? — האָט די אלמנה געציטערט.

— ווייל דער געהאַנגענער האָט געהאַט אַ פליך; און אייער מאַן
האַט געקרױזלטע האָר...

די אלמנה איז אַ וויילע געבליבן שמיין אַן אָפהענטיקע, אָבער אַ
נייע מחשבה האָט גלייך אויפגעבליצט אין איר מוח...

— גיכער, גיכער, מיר קענען פאַרשפעטיקן. לאַמיר אויסצופֿן די
האַר פון מיין מאַנס קאָפּ. טוט אים אַן דאָס שוואַרצע העמד. איר וועל
פאַרמאַכן די אויגן. טוט, וואָס איר דאַרפט.

און ווען דאָס אַלץ איז גאָר גרויסע שוועריקייטן און אימת־המוותדיקע
מינוטן אויסגעפירט געוואָרן, האָט די אלמנה אַ זאָג געטאָן צום וועכטער:

— איצט בלייבט אויף אייער אָרט און היט אָפּ אייער געראַטעוועט
גפּש! איר וועל מער פאַר אייך גאַרנישט קענען מאַן.

די אלמנה האָט געוואָרפֿן אַ בליק אויפֿן געהאַנגענעם און האָט אַ
ציטער געטאָן מיפֿן גאַנצן קערפער, ווי זי וואָלט איר מאַן געזען גאָר

אַ מאָל אָפּשטאַרבן... דער וועכטער האָט דערפילט איר אויפשוידער און
איז געבליבן שמיין אַ פאַרשמומטער, נאַכגעקוקט אירע טריט און דעם
געפלאַטער פון אירע שוואַרצע שאַלן.

*

*

*

בעת די זון האָט זיך גענייגט צום מערב-ראַנד, איז די יונגע אלמנה
אַנגעקומען צום ראַנד פון וועלדל, אויף דעם זעלבן אָרט, וווּ זי איז אין
די פרימאָרנן-שעהן געזעסן מיטן וועכטער.

הגם זי האָט איצט געטראָגן אַ געבלימלט זומער-קלייד און אַ ווייסן
טורבאַן, האָט אין אירע אויגן זיך אָפּגעשפיגלט אַ מרווער-דאָס געוויסן
האָט זי שרעקלעך געפייניקט. זי האָט אַפילו אויף אַ רגע נישט געקענט
פאַרנעסן, וואָס זי האָט ביים שיין פון זון-אויפגאַנג אָפּגעטאַן.

„האָב איר דאָס געקענט באַווייזן? — האָט זי זיך געמאַטערט
מיט דער פראַגע. — און צוליב וואָס האָב איר דאָס געטאַן? וועט מיר
מיין טויטער מאַן מוחל זיין דעם פאַרבּרעכן? וועל איר קענען קומן אויף
זיין בערגל ערד?“

זי האָט אויפגעהויבן אירע צערפולע אויגן צום מערב-הימל. די זון
האָט זיך שוין געהאַט געשפאַלטן אין צווייען. דער אויבערשטער פייער-
דיקער האַלבקרייז האָט זיך ווי געבאַדן אין אַ רויט-קופּערנער אָזערע.

פלוצלונג האָט די אלמנה דעהערט, ווי אויפן נראָזיקן באַדן האָט
אַ צווייגל זיך איבערגעבראַכן. זי האָט דעהערט טריט, פאַר איר איז דער-
שיגען דער וועכטער.

— מיין האַרץ האָט מיר געזאַגט, אַז כ'וועל אייד דאָ געפינען, ווונ-
דערשיינע רעטערין מיינע!

— איר דערוואַרט אייד, ווייל כ'האָב אייד פאַרנעסן עפעס צו בעסן.
— האָט די אלמנה געזאַגט מיט אַראָפּגעלאָזטע אויגן.

דער וועכטער האָט אַ ציטער געטאָן.

— מיר בעטן? איר בין גרויס אויף יעדן קרבן אַפילו...

— איר בין נאָר אַ זינדיקע פרוי און נויטיק מיר נישט אין קיין קרבנות. איר פאַרלאַנג נאָר, אַז איר זאָלט מיר קומען אָנזאָגן, ווען איר וועט מיין מאַן מקבר זיין און ווו וועט זיך זיין קבר געפינען.

— מאַרגן אָונט. איר וועל מיר מאַכן אַ סימן. איר וועל אייד גלייך קומען אָנזאָגן. קען איר זיך צוועצן?
— גיין.

דער וועכטער האָט זיך אַ טרייסל געטאָן.

— איר האָב געמיינט...

— איר ווייס, וואָס איר האָט געמיינט, — האָט אים די אלמנה איבערגעריסן. — אַז איר האָב פאַרשוועכט דעם כבוד פון מיין טויטן מאַן אויס ליבע צו איר. גיין, נומהאַרציקער וועכטער! אמת, אייער רחמנות צו מיר האָט מיר זייער גערירט. איר האָט נאָר דערביי איינ געשטעלט אייער לעבן איר, בכדי צו קענען קומען מיר טרייסן. אָבער דעם חילוף-המת בין איר נאָר באַגאַנגען, ווייל איר האָב מיט מיין טויטן מאַנס גוף געוואָלט ראַטעווען אַ לעבעדיק, אומשולדיק נפש. איצט ווייסט איר דעם אמת. איר בעט איר, קומט מיר מאַרגן אָונט אָנווייזן מיין מאַנס קבר! דערנאָך פאַרגעסט מיר, ווי איר וואָלט מיר קיין מאַל נישט געטראָפן אויף אונזער זינדיקער ערד...

פאַריו, 19-טער סעפטעמבער 1960

א י נ ה א ל ט :

זייט

5	פון די אַרויסגעבער . . . . .
9	מ. ווי. — אַ וואָרט וועגן מחבר . . . . .
	נאָוועלן
11	דער קאַרשנבוים . . . . .
17	אין אַ פּאַסאַזש . . . . .
27	דער תּפּיסה-קאַלענדאַר . . . . .
37	דער טורעם פון גראַסראָזען . . . . .
45	לייבל ראַשקעס . . . . .
58	די אלמנה און דער שומר . . . . .

מיניאטור-ביבליאָטעק

דערשיינען:

אברהם ווייץ — „דער קארשנבוים“ — נאָוועלן

בקרוב דערשיינט:

מנוחה ראם — „ווייטער פון טראַקט“ — דערציילונג

*

אויסגאבעס פון קילטור-קאָנגרעס אין פראַנקרייך:

- 1 — קינדער-ארבעטן וועגן שלום-עליכמען
- 2 — צוויי דובנאָוו-קארטלעך
- 3 — אַ דובנאָוו-פּאָרטרעט
- 4 — הונדערט יאָר דובנאָוו — ביאָגראַפיע און עסיי

